

Jezuïeten

IN MEMORIAM
JEZUÏETEN UIT VLAANDEREN
NOVEMBER 2006

VOORWOORD

In november bieden wij de lezers van JEZUÏETEN een extra uitgave aan met de in memoriam-bijdragen van het voorbije jaar.

In deze bundel kunt u lezen over de paters en broeders:

- Pater René BERTRAND (1924-2005) *pagina 25*
Pater Judocus BIJNEN (1921-2004) *pagina 4*
Broeder Jos CELEN (1937-2006) *pagina 43*
Pater Maurice CLAEYS (1922-2005) *pagina 9*
Pater Jan CRICK (1921-2005) *pagina 11*
Pater Willy DE CRAEMER (1926-2005) *pagina 6*
Pater Armand DE PELSEMAEKER (1921-2006) *pagina 40*
Pater Jan-Maurits HUYBENS (1920-2005) *pagina 32*
Pater Henk JANS (1924-2005) *pagina 23*
Pater André LEROY (1917-2006) *pagina 37*
Pater Karel LEUS (1916-2005) *pagina 14*
Broeder August SCHOOF (1917-2005) *pagina 20*
Pater Jos SEGERS (1923-2005) *pagina 28*
Pater Albert VAN DEN ABEELE (1915-2006) *pagina 35*
Pater Etienne VAN DER STRAETEN (1922-2005) *pagina 17*

Wat volgt is een eerbetoon aan onze God die met elk van hen een hoogst persoonlijk verhaal geschreven heeft.

PATER JUDOCUS BIJNEN (1921-2004)

Onder de vierendertig kandidaten die op de avond van 7 september 1940 over de drempel stappen van de Oude Abdij te Drongen, is Judocus (die naam alleen al !) Bijnen de enige Nederlander. De zes jaar humaniora is hij in Turnhout doorgekomen, als kostleerling op de Apostolische School. Deze was opgericht om misseroepingen op te vangen en te richten. Haar wervingsterrein omvatte, behalve heel Vlaanderen, ook het zuidelijk deel van Nederland. Dokus is afkomstig van Waalre, Noord-Brabant, er geboren 12 september 1921. Een landelijk dorp, gelegen zuidwestelijk van het industriële Eindhoven. Het zijn harde tijden in Drongen. Een Duitse legerenheid bezet het retraitshuis, en de bewoners hebben zich braafjes te schikken. Terwijl de novicen in hun cubikels (gemeenschappelijke, schaars verwarmde vertrekken aan de tuinkant) aan het mediteren of studeren zijn, trekken onder de ramen de grijze uniformen luid zingend voorbij *...und sie heisst Erika*. Hongerrantsoenen, aangevuld met gesmokkelde erwten of bonen, houden de recruten van koning Christus in leven. Maar het opgewekte humeur blijft onaangetast en ze marcheren gezwind op weg naar de volmaaktheid, grotendeels onwetend van de vreselijke oorlogstoestanden buiten de kloostermuren.

Dokus is een toonbeeld van onschuld, spontaneïteit en nuchtere vrolijkheid. Hij behoort tot de acht kandidaten voor India, die na de geloften hun jaargenoten adieu zeggen. In Wépion-La Pairelle is een gespecialiseerd Indisch junioraat gevestigd. Geluksvogels, brommen de achterblijvers : dankzij een boerderij, een ondergrondse varkensfokkerij en uitgestrekte akkers, alles onder de scepter van rector-herenboer Clément Plaquet, kunnen ze daar hun buikje rond eten. Geestelijke kost ontbreekt er evenmin. De man die wellicht de diepste indruk maakt is father Peter Johanns, een soort heilige goeroe. Door een jarenlange omgang met hogere brahmaanse kringen is hij grondig ingewijd in de oosterse spiritualiteit. Niet slechts theoretisch bedreven, maar evenzeer in de praktijk door een ascetische leeftrant, en zelfs, zo beweren sommigen, met mystieke gaven toegerust. Hij staat er borg voor dat de jonge, ontvankelijke scholastieken niet enkel kennis en wetenschap, talen en geschiedenis over het hoofd uitgestort krijgen. Bovendien krijgen ze de kans om binnen te dringen in de verborgen schatkamers van oosterse wijsheid en religieuze beleving. Na het junioraat komt de filosofie, 1944-47. Aangezien Egenhoven uitgebrand is, huizen professoren en studenten in het college van Godinne. Half september 1947 neemt Dokus, dolgelukkig, met drie metgezellen het vliegtuig naar zijn nieuwe vaderland India. In Delhi wacht hen een ruige kennismaking : ze ondervinden lijfelijke de ravages die inlandse curry aanricht als je ze voor gewone groenten houdt. Pater Piet Van de Velde gidst hen op hun laatste traject naar Ranchi. Taalstudie in Hazaribagh, met dien verstande dat voortaan de 'moederspraak, mij lief als geen' radicaal uitgebannen wordt. De nieuwkomer wordt een jaartje ingereden in Samtoli, onder de strenge schooldirecteur Paul Dierckx. Theologie 1950-54, deels in Pune, deels in Kurseong, waar aartsbisschop Perier van Calcutta hem op 21 november 1952 tot priester zalft. Vader, moeder, de hele sippe leeft van verre mee. Twee jaar, 1954-56, volgt Dokus pater Paul Dierckx op als schoolhoofd in Noatoli en rondt hij er de overdracht aan de broeders van Sint-Gabriël af. Nu nog vlug het laatste vormingsjaar in Kodaikanal, en weer duikt hij onder in het onderwijs : Torpa. Daar vormt hij een

ploeg met de originele Albert Van Exem in het opleiden van de Munda's. Hij maakt er een punt van eer van, de inlanders aan te spreken in hun eigen taal, indachtig Paulus' woord in 1 Kor 14, 5 : *Een profeet is meer waard dan iemand die in talen spreekt, behalve wanneer deze laatste ook willeg geeft, zodat de gemeente erbij gebaat is.* Zijn verblijf in Torpa 1957-65 wordt één jaar, 1959-60, onderbroken voor tucht prefectuur op St.Xavier's College in Ranchi. Provinciaal Luc Verstraete heeft in Ranchi het Loyola Hostel gebouwd. In 1965 roept hij de soepele father Bijnen erbij om als internaatsdirecteur deze vrij moeilijke instelling in handen te nemen. Dat omvat ook de leiding van het Catholic Employment Bureau. In deze functie treft hem het bijna fatale motorongeluk, waar hij weliswaar levend uit komt, maar getekend met een blijvende handicap.

Hier onderbreken wij ons verhaal met een ander, dat zich in Europa afspeelt. Op een mooie herfst-dag in 1964 meldt zich aan de poort van het Sint-Jozefcollege Turnhout een mevrouw die pater rector, toen Luk De Hovre, persoonlijk en dringend wenst te spreken. Wie mag dat zijn ? Moeder Bijnen is per fiets helemaal uit Waalre overgekomen. Blozend van opwinding en trots overhandigt ze de rector een envelop. « Volgend jaar viert onze Dook zijn zilveren jubilee als jezuïet. Hier is het geschenk dat de familie en de vrienden verzameld hebben : een aardige geldsom, voldoende om een motor aan te kopen, waarmee hij zijn missionariswerk een stuk vlotter kan verrichten. Ik wou het bij de paters eigenhandig afgeven, dan ben ik zeker dat het terecht komt ». De rector staat paf. Moeder Bijnen wordt, samen met een ontroerd dankwoord, een feestelijk middagmaal aangeboden vóór ze opgelucht de terugtocht aanvat. Ze kan niet vermoeden dat uitgerekend met die motor...

... het zware verkeersongeval zich zal voordoen op de drukke hoofdweg van Ranchi. Een week blijft het slachtoffer buiten kennis in het Sadar-ziekenhuis, in ijlkoortsen zijn verre verleden oproepend. De hersenschudding komt hij langzaam te boven, echter niet zonder een blijvend letsel : zijn gehoor is ernstig beschadigd en de vroegere alertheid in het gesprek is merkbaar afgenomen. De zeventien jaar in het onderwijs doorgebracht,

hebben ongetwijfeld Dokus' opvoedkundig talent blootgelegd. Daarbovenop zeker ook zijn indringende mensenkennis en een opvallend inlevingsvermogen tegenover alle categorieën van mensen, om niet te gewagen van een solide begaafdheid als bestuurder. Tot het einde van zijn actieve leven wordt hij op verschillende plaatsen belast met een ambt in het parochieapostolaat. Pastoor-deken plus schooldirecteur op St. Michaël Khunti 1971-74, waar hij zijn kennis van het Mundari uitdiept. Pastoor op St. Theresia Vijayagiri 1974-78. Pastoor in Muri 1978-88. Ward de Meulder heeft er een omvangrijke evangelisatiebeweging op gang getrokken. Dokus' taak is het die te consolideren. Overal waar hij verschijnt tovert hij een lach op eenieders gelaat. Zijn mensen dragen hem een bijzondere affectie toe. Dat is vooral het geval in Bundu, zijn laatste post. Achtereenvolgens is hij er pastoor 1988-96, assistent 1996-99, en ten gevolge van zijn verzwakkende lichaamsconditie, op rust 1999-2002. Hij behartigt de enige hem resterende apostolaatsvorm : aanwezig zijn, onder de mensen vertoeven, voornamelijk bij hen die zoals hij onherroepelijk in hun nadagen verkeren. Zijn gouden priesterjubileum op 22 november 2002, in het bijzijn van zijn zus, nichten en neef en van bisschop Tiru, is tevens zijn afscheid. Vóór hij zich definitief terugtrekt loopt hij nog al zijn vroegere posten af : tot weerziens hierboven !

In Manresa House te Ranchi bestaat zijn hoofdopdracht in rusten en bidden. Vaak dwaalt zijn benevelde geest af naar Waalre en spreekt hij een taal die bij zijn trouwe verpleger onbegrijpelijk overkomt, waarschijnlijk het welluidende Noord-Brabants dialect, wie zal het zeggen ? Het einde heeft zich tamelijk vlug voltrokken. Overgebracht naar het ziekenhuis te Mandar ziet hij de hemel, ons aller uiteindelijke vaderland, voor hem opengaan op 18 december 2004.

Over Judocus Bijnen, in de wandel Dokus of Dook, valt er nog heel wat te vertellen. Zijn medebroeders, oud-leerlingen of -parochianen in India zijn daartoe wel beter in staat. Eén kenmerk willen we u nog onder ogen brengen. Als iemand aan wie hem hebben gekend had gevraagd, wat hen het meest in hem heeft getroffen, zou het antwoord niet lang op zich laten wachten : « Dokus

was voor honderd percent een volbloed Nederlander ». Hij combineerde de taaie trouw aan de hem toevertrouwde taak met gezond verstand en een nauwlettend omspringen met geld. Zijn onze noorderburen inderdaad niet bekend om hun zuinigheid ? Akkoord, maar dan moet je eraan toevoegen : maar uitzonderlijk gul en edelmoedig als het erop aankomt hun minderbedeelde evenmens voort te helpen. Zo vast en zeker onze Dokus. Hij heeft zichzelf niet gespaard. Ik zou eveneens wijzen op zijn onverstoerbare humor en aanstekelijk goed humeur. Al die kwaliteiten samen wonen voor hem talloze vrienden, waar hij ook op het toneel verscheen.

De trouw aan zijn volksaard kreeg een bijzonder reliëf in zijn verknochtheid aan zijn familie. Deze band was wederzijds : hoe zijn verwanten hebben meegeleefd met al zijn lief en leed ! Viermaal is hij met vakantie teruggekeerd, en dat hebben zij drommels goed onthouden : in 1969 , 1977, 1985, 1993. Bij zijn eerste bezoek, na tweeëntwintig jaar, moet hij een hele zoi nieuwe telgen in de familie leren kennen. Van zijn overkomst in 1977 heeft men gebruik gemaakt om zijn zilveren priesterjubileum te vieren. En met luister, zeg ! Waalre staat op stelten. Eucharistie in de Sint-Willibrordparochiekerk. Receptie in het café De Doelen. Op het dorpsplein gooien vendelzwaaiers hun bonte vlaggen hoog in de lucht. We zijn eind november. Sinterklaas heeft al zijn intrerde gedaan in het dorp en zakt af naar de receptie, hoog op zijn paard gezeten. Het nieuwsgierige dier steekt zijn zware manekop door de deuropening, maar deze is te laag om zijn berijder door te laten. Dan heeft de hoog tronende goedheiligman zijn borrel maar vlak vóór de drempel gegeven en soldaat gemaakt. En onze Dokus, genieten maar, met moeder glunderend aan zijn zijde. Ook in droevige omstandigheden sluit de familie eendrachtig de gelederen. Hun missionaris is er niet bij wanneer vader in 1966 overlijdt, zonder zijn zoon ooit te hebben teruggezien sinds zijn vertrek in 1947. Evenmin is hij erbij wanneer moeder heengaat in 1981. In een brief gericht tot pater provinciaal kort na vaders overlijden schrijft Dokus vanuit Ranchi : « Natuurlijk vinden ze het thuis wel erg dat ik vader niet meer gezien heb. Maar dit offer hebben ze altijd blijmoedig ge-

bracht ». Hij spreekt niet over zichzelf : « ze... » En dan wat erop volgt. Het al te vaak, al te goedkoop gesmade 'rijke roomsche leven' hier in zijn subliemste gedaante.

De Heer zij dank gezegd voor alles. Voor Dokus, voor wie hem nabij waren, voor hen die hij nabij is gekomen, als een tastbare zegening van onze God en Heiland, om wie het allemaal is begonnen.

PATER WILLY DE CRAEMER (1926-2005)

Een leven vol afwisseling, dat van pater Willy De Craemer, ook binnen zijn jezuïetenbestaan. Een rasechte West-Vlaming, ingetreden in 1944, bij zijn laatste geloften in 1960 opgenomen in de provincie van Centraal-Afrika (PAC), in 1988 'applicatus' (toegevoegd) aan die van Maryland, VS. Hij voelde zich trouwens een beetje 'een staatloze', of liever behorend tot drie vaderlanden tegelijk, drie werelddelen. Geboren in Kortrijk op 10 februari 1926 als oudste van vijf, groeit hij op in het nabij gelegen Heule-Watermolen, volgt met glans de Latijns-Griekse humaniora aan het Sint-Amandscollege van de Guldensporenstad. Miss Renée Fox is een Amerikaanse dame, sociologe zoals hij, die hij in Kinshasa heeft leren ken-

nen en hem met grenzeloze toewijding tijdens zijn laatste ziekte heeft bijgestaan. Op zijn uitvaart heeft ze van hem een fijnzinnige levensbeschrijving voorgedragen, waaruit blijkt dat hij haar zijn verste verleden had toevertrouwd. Willy moet een bijzonder schrandere en gevoelige jongen geweest zijn, ingekeerd en bescheiden, met zin voor humor en milde ironie. Hij houdt van stilte, vertoef graag in de wijde natuur en kan sprakeloos opgaan in een landschap. Een geboren estheet : van een schilder bezit hij het feilloze schoonheidsaanvoelen, van een schrijver het verfijnde taalgevoel, van een drukker de smaak voor evenwichtige en nauwkeurige vormgeving. Vader was overigens typograaf van beroep. De jonge snuisteraar leest de hele gemeentelijke bibliotheek leeg, wat zijn verbeelding in vlam zet en hem, buiten de enge grenzen van het dorp, doet hunkeren naar een wereld waarin elkeen vrij en vrank kan gedijen. Een achttien karaats idealist, maar let wel, een die, zakelijk en nuchter in het aanpakken, met allebei zijn voeten op de grond blijft staan.

Zoals de meeste jongelui van zijn dorp een verwoede sportbeoefenaar, speciaal voetbal. Als achterspeler een rots in de branding, niet te passeren, niet te verschalken, en dat talent is hem flink van pas gekomen als opvoeder in Afrika. Rondweg komt hij ervoor uit dat hij stamt uit de arbeidersklasse. Zijn beide ouders ijveren mee in de KAB (katholieke arbeidersbeweging). Zijn zorgzame moeder, met een kroost van vijf opgroeiende kinderen, gaat geregeld in het dorp een doodarm gezin voorzien van een pakket levensmiddelen, zonder daar een woord aan vuil te maken, maar haar oudste heeft het gemerkt en vergeet het nooit meer. Zijn sociale gezindheid heeft Willy niet van vreemden.

Op 4 augustus 1944, vervroegde datum wegens de bedreiging van opgelegde tewerkstelling in het wankelende nazi-Duitsland, treedt hij in te Drongen. Normaal verloop van de jezuïetenopleiding : na twee jaar noviciaat, twee jaar junioraat, een soort voortgezette humaniora ; legerdienst ; filosofie in Leuven 1948-51 ; stage op ons college van Bukavu en in het Universitair Centrum Lovanium te Kisantu ; theologie in Leuven 1954-58, met priesterwijding door bisschop 'vader' Lemmens van Roermond 10 augustus 1957 ; der-

de proefjaar in Rathfarnham, Ierland, onder instructor Kelly.

Zijn vertrek naar Congo in 1951 noemt hij achteraf het beslissende keerpunt in zijn leven. Binnen de eerste term 1951-54 brengt zijn docentschap aan het toenmalige Lovanium een echte openbaring. Lovanium, zo heet het nieuwe technische instituut, waar jonge Afrikanen uit Congo, Burundi en Rwanda hun beroepstraining ontvangen tot assistent in een van drie vitale sectoren : geneeskunde, landbouw, administratie. Uit die pionierslichtingen zijn enkele leidersfiguren gegroeid, die in de ontvoogdingstrijd een doorslaggevende rol hebben gespeeld, alsook in de leidende kringen van de nieuwe republiek. Een van hen, Albert Bolela wa Boende, loofde onlangs nog de eigen stijl van hun 'père surveillant', die zich, zijn en onze leeftijd in acht genomen, eerder ziet als 'compagnon de route.' Op wandeldagen maakt hij een afspraak voor een grondiger babbel met wie dat wenst. « De Sociëteit verlangt dat jullie volwassen leken worden, in staat om op te komen voor ons geloof en voor de kerk, ontworsteld aan klerikaal paternalisme. » Tevens zorgt hij ervoor dat de ijzeren tucht een beetje lossen mag en... voor een betere keuken.

Een sprekend voorbeeld is dat van Marcel Lihau met wie hij een persoonlijke vriendschap bewaart. Twee dochters van hem zijn overgevlogen om Willy's uitvaartmis bij te wonen. Door Willy's toedoen kan deze Marcel als intern op het Albert I-college van Leopoldsstad het examen ten overstaan van de centrale commissie te Brussel voorbereiden en zo het humanioradiploma op de kop tikken. Hij is de eerste Congolees die een graad in de rechten verwerft aan een Belgische universiteit. Officieel is hun dat niet toegestaan, koloniale politiek op haar smalst. Met stilzwijgende instemming van zijn oversten heeft Willy zijn 'pou-lain' op de Leuvense alma mater in de rechten binnengesmokkeld via de romaanse filologie. Nauwelijks staat het koloniale bestuur aan het nieuwe Lovanium toe een rechtsfaculteit te openen, of Lihau laat zich te Leuven inschrijven als regelmatig student in de rechten. In 1954 arriveert Willy in ons land. Op staande voet schiet hij in actie. De krant Het Volk laat een speciaal nummer verschijnen over de Congolesse kwestie.

Met drie hoofdartikelen : een van pater Van Wing, een van Witte Zuster Marie-André du Sacré-Coeur, specialiste in de West-Afrikaanse problematiek, het derde van de hand van een zekere Willy De Craemer. In Belgische politieke kringen slaat de publicatie in als een bom. Na Lihau dagen nog zes andere zwarte studenten op aan de K.U.Leuven. Echter hoe rooien ze het zonder enige subsidie ? Geen nood. De Craemer zoekt en vindt financiële sponsors tot in het buitenland. Met de hulp van nog andere theologanten verschaft hij hun een onderkomen, zo ondermeer vier echtparen in een huis Capucienenvoer Leuven. Al deze bemoeiingen dragen vrucht. In 1960, in een poging om president Kasa-Vubu te verzoenen met eerste minister Patrice Lumumba, stelt kolonel Mobutu, hoofdbevelhebber van het leger, een college van 'commissaires généraux' samen. Wat blijkt ? 80% van hen zijn oud-studenten van Kisantu. Ze kunnen verkrijgen dat alle daar gevormde 'assistenten' aan studiebeurzen geraken om in Europa en in Amerika universitaire diploma's te behalen. Marcel Lihau brengt het tot hoofdsteller van de grondwet voor de Democratische Republiek Congo en tot eerste voorzitter van het hooggerechtshof. Tot hij door de politie van president Mobutu Sese Soko wordt aangehouden en het land uitgezet. Hij had het gewaagd deze te vermanen dat hij bij het dingen naar de macht bepaalde clausules van de grondwet schond.

Even terug in de tijd. In 1960 wordt Willy naar aanleiding van zijn laatste geloften overgeheveld naar de (VI)PAC. Inmiddels heeft hij aan de K.U.Leuven religieuze sociologie gestudeerd 1959-60, en de eerste kandidatuur behaald. De titel van Master of Arts in de sociologie gaat hij halen aan de Fordham University in de VS 1960-62. Eigenlijk, zo bekend hij, had hij niet uit zichzelf gekozen voor de wetenschappelijke sociale richting. Pater Jozef Van Wing is het die hem, in overleg met de provinciaal-overste, op weg heeft gezet. Van Wing was een man met een enorm gezag : lid van de Koloniale Raad, regionaal-overste s.j. en auteur van *Études Bakongo*, het standaardwerk inzake anthropologische kennis van de Bakongo. Hij besefte maar al te goed dat de leiders voor het ophanden zijnde onafhankelijke

Congo op hun taak terdege moesten worden voorbereid en dat de tijd drong. In Willy ontdekt hij iemand die daartoe niet weinig kan bijdragen. Juist gezien, bleek nadien.

Tijdens zijn tweede term in Afrika 1962-67 eerst onderzoeker, daarna directeur van het C.R.S. (Centre de Recherches Sociologiques) in Kinshasa, door de bisschoppenconferentie in het leven geroepen. Hij onderneemt studies over de Jamaica, een nogal geheimzinnige charismatische beweging, verder hoe de medische assistenten zich ontwikkelen, welke implicaties de rebellie in het land meebrengt, de priester- en religieuze roepingen. Later vervult hij dezelfde functies in het CEPAS (Centre d'Études pour l'Action Sociale) in afwachting dat Henry De Decker het roer overneemt. Tegelijkertijd doceert hij aan het Filosoficum Canisius en fungeert hij als adjunct-hoofddirecteur van het tijdschrift *Documents pour l'Action / Congo-Afrique*.

Na vijf jaar werkzaamheid in Kinshasa en omgeving acht hij de tijd gekomen om in de VS nog een stap verder te zetten in zijn wetenschappelijke loopbaan. Deze persoonlijke keuze, in eer en geweten gemaakt, verantwoordt hij aldus : 'In acht genomen het voldoende aantal blanken en het groeiend aantal inlandse gediplomeerden die mijn taak kunnen overnemen, kan ik wellicht doeltreffender ijveren, ook voor Afrika, door een meer uitstralende invloed ginder.' Andermaal steekt hij de plas over en gaat hij studeren in Boston en doctoreren in de sociologie aan de Harvard University, VS, 1967-71. Na zijn opgemerkte promotie wordt hij aangezocht om meteen een leerstoel aan te nemen aan de York University van Toronto, Canada, 1971-74. In dat laatste jaar ligt de weg open naar de University of Pennsylvania, in Philadelphia, VS. Hij is er faculteitslid en wel dra zelfs hoofd van het departement sociologie, de eerste katholieke priester in de geschiedenis van de universiteit wie deze eer te beurt valt. Evenals hij indertijd de eerste in zijn familie was die priester werd. De functie vervult hij ononderbroken tot 1991, wanneer hij het emeritaat bereikt. « In deze niet-katholieke, seculiere instelling voor hoger onderwijs, stelt hij met voldoening vast, doecer ik aan studenten van alle geloofsbelijdenissen, van alle rassen, sociale klassen en met

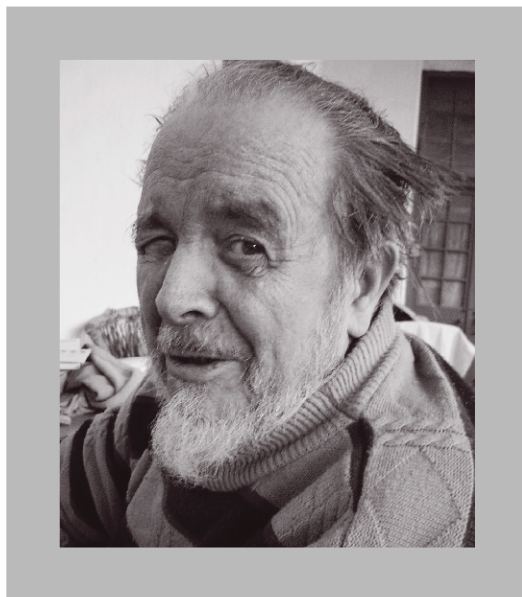
alle denkbare etnische achtergronden, afkomstig uit alle hoeken van de aardbol. Het is mijn vaste overtuiging dat dit helemaal in de lijn ligt van de grondbeginselen van mijn jezuïet zijn en het eigen ethos van de orde AMDG. » Professor De Craemer is niet enkel de gevierde lesgever, die om zijn briljante colleges de Lindback onderscheiding aangeboden krijgt. Talloze vrienden bevolken zijn levenskader, mannen en vrouwen, kinderen en bejaarden, medebroeders en anders- of ongelovige buitenstaanders. Zijn Congoese bekenden verliest hij niet uit het oog. In hun krinngen worden nog plannen gesmeed om hun gevierde meester naar Afrika te lokken, al was het maar voor een tijdelijke opdracht. Willy zelf, eerst vastgehouden in het raderwerk van zijn academische verplichtingen, zit later door zijn hachelijke gezondheidstoestand meer en meer gekluisterd aan onmisbare, plaatselijke zorgvoorzieningen. De opkomst van Kabila in 1997 stuurt evenwel alle recuperatiepogingen in het honderd.

De laatste jaren van zijn leven teistert hem de beruchte ziekte van Parkinson. Ze berokkent hem een toenemend aantal ongemakken en belemmert zijn normale activiteit en sociale omgang. Toch slaagt hij er nog in behoorlijk te werken en te reizen, dankzij een uitstekende verzorging door een vriend neuroloog, dr. Howard Hurtig, en de nooit aflatende toewijding van de onovertroffen Miss Fox.

In januari 2004 wordt hij overgebracht naar Manresa Hall, waar de hulpbehoevende jezuïeten van de 'Mid-Atlantic area' een eersteklas verzorging genieten. Naar het einde toe neemt hij een beslissing die de behandelende arts een 'act of defiant courage' noemt : « geen hoogtechnische middelen meer om mij kunstmatig in leven te houden. » Manmoedig laat hij de barmhartige natuur, of liever, de barmhartige Heer over leven en dood beschikken. Deze roept hem bij zich, om te delen in zijn heerlijkheid, donderdag 31 maart 2005. De uitvaartplechtigheid wordt gehouden in de Old St. Joseph's Church in Philadelphia. Hij ligt begraven op het Saints Peter and Paul Cemetery in Springfield, PA. In ons land hebben nadiensten plaats in Brussel en in Heule-Watermolen, waar hij is grootgebracht.

Zij die Willy De Craemer hoe dan ook hebben ge-

kend zullen zich hem, in weerwil van de lange afwezigheid, graag herinneren. Een jezuïet, zegt een oude tekst, vindt zijn thuis overal ter wereld. Wat meer is, aan het hemelse gastmaal zijn wij allen onmisbare, onvergetelijke, gezellige disgenoten.

PATER MAURICE CLAEYS (1922-2005)

Ploegsteert, het dorp waar Maurice Claeys is opgegroeid, ligt in een grensgebied. Vroeger behoorde het tot de provincie West-Vlaanderen, nu als deelgemeente van Komen-Waasten, wat afgezonderd in Henegouwen : een compensatie voor de aanhechting van de Voerstreek bij Limburg. Het levenslicht zag hij op 19 juli 1922, in Wasmuel (Hainaut). Na de eerste wereldoorlog hadden zijn ouders er werk en onderdak gevonden, in afwachting dat Ploegsteert uit zijn ruïnes was herrezen. De hele bevolking had moeten vluchten en zijn ouders waren getrouwd in Rouen (Frankrijk). Moeder had daar werkgelegenheid gevonden en haar eerste kindje gekregen, terwijl haar jonge echtgenoot aan het front stond. Rond het jaar 1930 stond het gezin er heel krap voor. Weinig of geen werk in de streek. Vader, textielarbeider, pendelde dagelijks naar Noord-Frankrijk. Moeder spartelde twee jaar door een zware ziekte heen.

Haar man en vier kinderen bestormden de hemel voor haar genezing. Hun gebed werd verhoord. Sinds lang spraken alle Vlamingen in Ploegsteert Frans. Ze vonden immers alleen werk over de landsgrens, en op school was Frans de voertaal. Maurices grootouders praten 'Vlaams' met elkaar, zijn ouders hadden het Frans ingelepeld gekregen op school. De parochie evenwel ressorteerde onder het bisdom Brugge. De clerus, allen Vlamingen, zochten graag de huizen op waar ze nog hun moerstaal konden 'kouten'. Toen de jongen ongeveer twaalf was, kwam de kapelaan vaak op bezoek. Die zorgde ervoor dat hij binnengeraakte in het college te Waregem en er de humaniora volgde, moeiteloos overigens, hij was vrij beïnvloed.

Na zo'n bewogen jeugd, op taalgebied uiterst 'wiebelend', begint hij op 7 september 1941 in Drongen het noviciaat. Intussen was de tweede wereldoorlog volop aan de gang, met nieuwe gevaren en ontberingen. Kandidaat voor de Indiamissie studeert hij met succes Indische letteren in La Pairelle-Wépion. Daarna komt filosofie te Godinne. Na twee jaar ondergaat hij een onschuldige operatie van blindedarmontsteking. In het onvoldoende verwarmde ziekenhuis doet hij een pleuritis op. Dat dwingt hem tot een verblijf, samen met andere scholastieken-longpatiënten, alweer in La Pairelle. Onder mentor Augustin Fimmers en met gastprofessoren uit Godinne, gaat de wijsbegeerte onverdroten door. Hij treft er een even vrolijk als leergierig gezelschap aan. Na de middag siësta. Maurice brengt op zijn kamerdeur een briefje aan 'Belet-Empêché'. Een olijkerd, lettend op zijn al respectabele corpulentie, maakt ervan 'Belette empêchée'. Zulke grappen zijn er schering en inslag, en niemand gaat er aan droefgeestigheid ten onder. Het derde jaar filosofie voltooit hij in Egenhoven 1947-48, het laatste jaar vóór de scheiding van de studiehuizen van de twee Belgische provincies.

In augustus 1948 worden de vijf 'Indiërs' voor een maand naar Engeland gestuurd. Nog enkele weken 'regentie' in Aalst en ze mogen vertrekken. Tussen Malta en Cyprus belandt het kleine vliegtuig in een geweldige storm, het vliegt niet verder dan Bombay. Kort na Kerstmis komen ze aan in Ranchi. Een jaar op de Language School. 1951-

54 theologie in Kurseong, aan de voet van de Himalaya, met een hartverheffend uitzicht op de eeuwige sneeuwtoppen. De wijdingsspecialist aartsbisschop Perier van Calcutta dient ook hem de heilige zalving tot priester toe op 21 november 1953. Aansluitend op de theologieperiode trekt Maurice naar Giridih om pater De Meulder te vervangen. In januari 1955 verhuist hij naar Sitagarha voor het derde proefjaar. Wanneer Jozef De Cuyper, assistent van de novicemeester, naar Rome vertrekt om zich in kerkelijk recht te specialiseren, neemt Maurice zijn plaats over tot november 1957. Opnieuw naar Jashpur buiten de Ranchiprovincie. Zes maanden in het schoolbestuur te Gholeng. Bij zijn laatste geloften 2 februari 1960 doet hij de overstap naar de Ranchiprovincie. In 1961 pastoor te Ambakona. Hij valt ten prooi aan tyfus én longontsteking. Tijdens zijn opname in het pas opgestarte ziekenhuis in Kunkuri overvalt hem de doofheid die hem zal bijblijven tot zijn levenseinde. Vanaf begin 1963 kapelaan te Gholeng tot hij in mei 1966 met verlof naar België afreist.

Eenmaal terug in India wordt hij medepastoor in Saraitoli, belast met het optrekken van nieuwe gebouwen en de sociale werken, naderhand aangevuld met de boekhouding. Een tamelijk lang uitgevallen verblijf, dertien jaar, tot juni 1979. Zijn volgende bestemming is het economaat van de Loyola High School in Kunkuri, tot 1988. Andermaal naar Gholeng (Uparghat), waar hij zich in veel opzichten verdienstelijk maakt voor zover zijn erg gehavend gehoor het nog toelaat. Een uitwijzingsbevel, uitgevaardigd door de plaatselijke overheid, kan gelukkig in Delhi teniet worden gedaan. Wat meer is, in 1992 maakt hij de overgang van Ranchi naar de westelijk gelegen buurtprovincie Madhya Pradesh, waar hij zich het meest ophoudt. Het klimaat in Gholengervaart hij als het gunstigste voor hem. Daar brengt hij zijn laatste levensfase door en wijst hij andere plaatsen af, waar de verpleging nochtans doeltreffender zou zijn. Gholeng en nergens anders, het is niet uit zijn hoofd te praten.

Een van zijn benen is korter dan het andere, en hij mankt lichtjes. Hij lacht het weg: « Daarin gelijk ik op vader Ignatius ». Na zijn verwondingen in Pamplona en een min of meer mislukte opera-

tie leed die inderdaad aan hetzelfde euvel. Voeg daarbij een ongemene zwaarlijvigheid en je begrijpt dat dit gebrek zijn bewegingen erg afremt. De laatste maanden beperken zijn verplaatsingen zich tot werkkamer, slaapvertrek en eetzaal. Op paasmaandag krijgt hij een hevige aanval van malaria. Men ziet zich genoopt hem in allerijl, zeer tegen zijn zin, over te brengen naar het Holy Cross Hospital in Ambikapur. Hij weigert alle geneesmiddelen, wijst resoluut alle voedsel en drank af, hij kan niets meer inhouden. Jef Lombart, een Vlaamse jezuïet, momenteel secretaris van de bisschop van Ambikapur, staat de stervende bij. Maurice overlijdt op 23 april tegen halfnegen 's avonds. 's Anderendaags 24 april heeft, zoals daar gebruikelijk, de begrafenis al plaats in het noviciaat van Namna. Een eenvoudige plechtigheid, waarvoor toch heel wat medebroeders, zusters en leken zijn opgekomen.

Father Claeys had een speculatieve en reflexieve geest. Als gevolg van zijn hardhorigheid en vereenzaming was die trek nog toegenomen. Zijn schrijfmachine, bijna zo oud en versleten als hijzelf en met lapmiddelen bijeengehouden, laat hem geen ogenblik in de steek. Naar het einde toe is zijn doofheid zogoed als compleet, zodat hij enkel nog kan communiceren met gebarentaal en inderhaast gekrabbelde kattebelletjes.

In filosofische en theologische kwesties beweegt hij zich als een vis in het water. Onvermoeibaar werkt hij aan een scriptie over het vrouwelijk aspect van God. Tweemaal stuurt hij het ter goedkeuring, met het oog op publicatie, naar de professoren van Vidya Jyoti, een gemeenschappelijk studiehuis voor heel India, in Delhi. Onvoldoende ! oordelen de geleerde heren, maar taai en onverpoosd zet Maurice zich weer aan het werk, hij lijkt er zowaar veel deugd aan te beleven.

De armen zijn zijn vrienden, vooral zij die niet eens een os bezitten om hun lapje grond te beploegen. Ze weten hem elk ogenblik te vinden om hun nood te klagen. Op stel en sprong vertrekt dan een bede om steun naar de provincie-ecoom. Van zijn medelijden maken de stakkerds wel eens misbruik, maar een kniesoor die daarop let. Als financiebeheerder in de huizen waar hij achtereenvolgens woont treedt hij gewetensvol, bijna té, op. Elke uitgegeven cent is verantwoord,

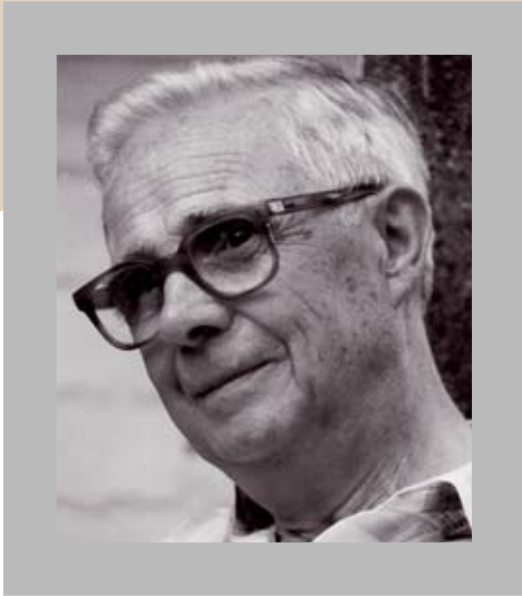
elke rekening wordt gecontroleerd. Posttarieven vindt hij te hoog, daarom schrijft hij slechts allernoodzakelijke brieven. Zekere dag bijt zijn hond een geit dood. Hij weigert elke vergoeding. « Als een tijger die geit had gehapt, luidt zijn argument, dan konden ze ook fluiten naar hun centen ». Voor zichzelf leeft hij uiterst sober en onthecht. Bij een recent bezoek van pater provinciaal overhandigt hij hem zijn laatste reiskoffer met zijn laatste kostuum en paspoortfoto : die heeft hij niet meer nodig. Hij houdt rekening met een nakende dood.

In het bedienen van de sacramenten houdt hij vast aan de rubrieken. Gezien zijn doofheid scheidt het biechtoren wel problemen. Voortdurend vermaant hij zijn penitenten : « Luider ! ». Van zijn eigen 'woordjes' en absolutie kan de halve kerk mee genieten. Hoewel hij een allesbehalve weluidende stem heeft, is hij verslingerd op gezongen missen. Zijn trouwhartig publiek helpt hem telkens weer aan de juiste toon. Zijn preken, het moet gezegd, zijn voortreffelijk en aangenaam om te beluisteren, de man hééft iets te zeggen. Eens is het hem ontgaan 'vandaag is het zondag'. Hij haalt zijn schade in met een galmende hoogmis, inclusief een homilie van een half uur, met één bijgeroepen misdienaar als publiek van 'beminde gelovigen'.

Een zonderlinge figuur, die father Claeys, ongetwijfeld, zoals er geen tweede rondloopt op de aardbol. Zijn kluizenaarsbestaan waartoe zijn gehoorgestoordheid hem veroordeelt, heeft een aangeboren teruggetrokkenheid, om niet te spreken van eigengereidheid, danig in de hand gewerkt. Tegelijk evenwel een gouden hart, een toegewijde apostel, een opgeruimde volgeling van de lijdende en zo verheerlijkte Heer en Koning. Effata ! Voor de eeuwige lofzang ter ere van het Lam zijn zijn oren opengegaan en heeft zijn stem de juiste toon getroffen. Alleluja !

PATER JAN CRICK (1921-2005)

In 1937 was Frans Crick bij ons ingetreden. Twee jaar later, 7 september 1939, volgde zijn jongere broer Jan in zijn kielzog. Terwijl Frans als missionaris naar India trok, is Jan in het land geble-

ven. Het grootste deel van zijn leven, niet minder dan negenenvertig jaar, bracht hij door in Brussel.

Als de jongste van drie wordt Jan geboren in Aalst 8 mei 1921. De humaniora volgt hij aan het Sint-Jozefcollege aldaar. Een prettige kameraad, vurig KSA-er, geboren acteur, een leerling die 'er komt' op één been. Dan reeds staat hij bekend als een waaghals, een echte durfal. Bij het afhalen van de ballen op de speelplaats loopt hij doodleuk al wiebelend een paar keer in de dakgoot op en neer.

De jezuïetenopleiding overspant de benarde oorlogsperiode en de euforische naoorlogsjaren. Kandidatuur klassieke filologie in Drongen, 1941-43. Filosofie met licentie in de diaspora, Namen en Godinne, 1943-46. Stage als leraar van de vierde Latijnse en KSA-hulpoproost aan zijn vroegere school in Aalst, 1946-49. Theologie, eveneens met een licentie bekroond, in Leuven, 1949-53. Derde proefjaar in Münster, 1953-54. Twee opmerkelijke verrichtingen tijdens de vormingstijd mogen we u niet onthouden : zijn optreden op 'de planken' en zijn beruchte waaghalzerij, gekruid met een scheut schelmachtige plaagzucht. Allebei onthullen ze karaktertrekken die hem nadien zijn bijgebleven.

De studiehuzen van de beide onderscheiden

Belgische provincies zijn nog niet gesplitst op het moment dat Jan begint aan de filosofie. In Godinne lopen de studenten van het Noorden college samen met die van het Zuiden. Tussen beide groepen heerst er een behoorlijke verstandhouding én een gezonde rivaliteit. Deze uit zich ondermeer in de jaarlijkse toneelopvoeringen. In dat bepaalde jaar grijpen de Vlamingen naar een cultureel hoogstandje : *Brand* van Henrik Ibsen. Een ongelooflijke prestatie, zowel wat het decor betreft en de 'speciale effecten' (een heuse sneeuwlawine als slotscène) als naar spelkwaliteit. Jan heeft de titelrol, ze is hem op het lijf geschreven. Brand, de man van 'alles of niets', gaat ten onder aan zijn rechtlijnig idealisme dat van geen halfslachtig toegeven wil horen.

Tijdens de theologie in Leuven krijgt hij opnieuw een titelrol toegeschoven : die in *Saint Joan* van Bernard Shaw. Weliswaar een vrouwenrol, maar 'quel homme, cette femme !', om een latere politicus te citeren. Jeanne d'Arc, eenvoudig boerenkind, aan het hoofd van een Frans leger, met haar snedige replieken op de procesvoering die haar tot de brandstapel voert. Zo'n figuur wil Jan graag tot leven brengen. Een pittig detail dat de tijdgeest in het licht stelt. Het stuk is afgelopen, middernacht voorbij, iedereen bekaft. Professor Jean Beyer, prominent kerkjurist, bedenkt een geniaal voorstel. Om de spelers 's anderendaags te laten uitslapen zal hij nu nog vlug een votiefmis celebreren ter ere van de maagd-martelares Johanna d'Arc, « voor één keer mag dat wel ». Met half ontschminkte tronies, zwijmelend van de slaap, hebben Jeanne en haar rechters van deze gunst dankbaar geprofiteerd.

Jans waaghalzerij. We bevinden ons in de Minderbroedersstraat te Leuven. Ondertussen heeft er zich de dubbele faculteit wijsbegeerte-godgeleerdheid van de Noord-Belgische provincie gevestigd. Midden in het gebouwencomplex rijst een neogotische kerk met een toren, behorend tot het profiel van de stad. Het academiejaar neigt naar zijn einde, de cursussen zijn beëindigd, nu nog blokken voor de examens. Zekere morgen hangt hoog tegen de toren, een spandoek met in koeien van letters « *Cursum consummavi, fidem servavi* ». Een aanhaling uit een brief van Paulus, die op zijn leven terugblijkt. De pointe zit 'm in

dat « cursum ». Paulus bedoelt : « Mijn levensloop heb ik volbracht, ik heb het geloof bewaard ». Ingewijden vertalen voor de gelegenheid : « de cursus(sen) van theologie ». Je raadt de rest. De profs kunnen er niet om lachen, althans niet allemaal. Dat doek, leesbaar tot een heel eind in de stad, moet eraf, en gauw ! En zo zijn we allen getuigen van de 'amende honorable', een adembenemende klimpartij, nu bij klaarlichte dag, van de twee daders. Een van hen Jan Crick, wie anders ?

Is de opleiding eenmaal rond, dan kan de jonge priester aan de slag en laten zien wat hij in zijn mars heeft. Voor één jaartje keert hij naar Leuven terug : studentenpastor. In 1955 verhuist hij al naar de Gesù in Brussel. Zelf geen 'ketje' wordt hij niettemin via diverse functies een doorgewinterde hoofdstedeling. Zijn aangeboren onverschrokkenheid is een uitnemende troef bij zijn apostolaat. Iedereen kent de situatie op taalgebied van de Vlamingen, speciaal van de gewone Vlaamse mens, in Brussel, door sommigen genoemd 'onze trots en onze schande.' In tal van Vlaamse verenigingen staat Jan op de bres of neemt hij zelfs nu en dan het voortouw : Davidsfonds, Ignatiusvereniging, De Linie, de Stichting Lodewijk de Raet, Jonggezinnenactie, Huwelijks- en Gezinsraden, Gezinsgroepen. Is dat familiezorg ? Zo kun je het noemen. Maar geen vergaderwede of administratieve drukte, alstublieft. In menig jong gezin is hij vriend des huizes die deelt in de vreugden en de zorgen. De splitsing tussen Nederlands- en Franstalige pastoraal helpt hij voorbereiden. Zo voorkomen hij en andere gelijkgezinden nogal wat spanningen en scheve toestanden, voortspruitend uit verduldige en lakse inschikkelijkheid aan één kant.

Zijn hoofdbezigheid evenwel bestaat in godsdienstlessen op de normaalschool Parnasse, het Maria-Boodschapslyceum, allebei van 1959 tot 1986, reken uit, en vijf jaar in Paulusheem. Pater Crick is een fijne collega : vriendelijk, bescheiden, zich nooit opdringend, efficiënt behulpzaam. De docent in hem is erg getapt bij zijn jeugdig publiek. Hoewel hij uiterst secuur is en staat op een nauwgezette afwerking van de opgelegde taken, kan hij bezielen als geen ander. Ook weten de leerlingen de helderheid van zijn uiteenzettingen

hoog aan te slaan, en de openheid waarmee hij zich door hen laat benaderen met hun geloofs- en andere vragen.

Wanneer Wim Vanhemelrijck, overste van de Gesùresidentie, in de zomer 1994 plots overlijdt, verklaart Jan op verzoek van de provinciaal zich bereid om hem op te volgen. Dat ligt niet zo voor de hand. Met het pijnlijke vooruitzicht van een vroeg of laat onvermijdelijke opheffing van het huis brengt dat een hoop materiële en vooral psychologische beslommingen met zich mee, én hij voelt zich niet meer zo fit. Daarenboven lag Jans actieveld al die jaren elders en betrok hij, het langst met Jos Burvenich, een woning in de stad, 1968-72 Antwerpsesteenweg, 1972-87 in de Poststraat. Tot eenieders blijde voldoening neemt hij die taak danig ter harte, aandachtig voor het nette onderhoud van het reusachtige gebouw, maar, nog het meest opgemerkt, buitengewoon attent, als een echte vader, voor zijn medebroeders. Gedurende vijf jaar, hij loopt al aardig naar de tachtig, gaat hij tot het uiterste van zijn krachten. Eind juli 2004 gaat de Gesù definitief dicht en verspreiden de resterende bewoners zich over diverse huizen in de provincie. Jan verlaat het geliefde Brussel en trekt naar Heverlee. Na twee zware hartoperaties is hij dringend toe aan van nabij gevolgde verzorging.

Boven hebben we gewezen op Jans kranige stoutmoedigheid, al in zijn vormingsjaren. Het was genoeg om te zeggen : « Jan, dat durf je niet, hé ? », en hij dééd het, het was hem te machtig. Een moeilijkheid was voor hem geen hindernis, integendeel. Veeleer een uitdaging die hij onmogelijk kon laten liggen, laat staan uit de weg gaan. Er valt veel voor te zeggen dat hij zijn jezuïetenroeping zó heeft opgevat. Jezus spreekt hem aan : « Volg Mij. Waar Ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn. Ik heb niets waar Ik mijn hoofd op neer kan leggen », en ga zo maar door. Die wekreop was Jan uit het hart gegrepen.

Zo'n leven, is het niet bezaaid met risico's, onzekerheid, avontuur wellicht ? Je dáárin storten, speelt daar geen eigenzinnige, onberaden overmoed in mee ? Jan wist wel beter. Hij wist de Heer achter zich. Mijn keuze voor Hem is vooreerst Jezus' keuze voor mij. Ik mag op Hem rekenen. Telkens weer word ik zijn duw in de rug gewaar,

zijn hand die elke stap in het ongewisse richt en draagt. Tal van beslissingen en ondernemingen in zijn leven worden zeker hierdoor verklaard.

Nu, op het einde, is de situatie volkomen omgeslagen. De levenskrachten zijn weggevloeid. Tot de dag aanbreekt dat, met de laatste fysieke reserves, ook de psychische energie óp is. Jan staat voor de allerlaatste uitdaging. Zijn natuurlijke, instinctmatige vermetelheid verkeert in nieuwe roekeloosheid : een grenzeloos vertrouwen op zijn Heer : « Geloof in Mij, zegt deze, Ik neem je bij Mij op, zodat waar Ik ben, ook jij zult zijn ». In restloze overgave is waaghals Jan Crick, tegen alle uiterlijke schijn in, zichzelf gelijk gebleven. Tot zijn uiterste sprong, zijn salto mortale, in Jezus' armen.

Hij overleed in een Leuvens ziekenhuis op 24 augustus 2005, op de dag af drieënvijftig jaar nadat bisschop Nicolas Kujur uit Ranchi hem tot priester had gewijd in datzelfde Leuven.

PATER KAREL LEUS (1916-2005)

Een flamboyante verschijning en een complexe adept van wat de Duitsers 'Lebensbejahung' noemen. Zo was de leraar-opvoeder Karel Leus (1949-1978), zo was hij als veelzijdig operarius vanaf 1978 tot weinige jaren vóór zijn dood in

Drongen die vroege morgen van 18 september 2005.

Geboren is hij als achtste van tien kinderen in een voorbeeldig doktersgezin te Oosterzele 11 februari 1916. Een hechte band hield de zes meisjes en de vier jongens samen. Het moet er soms bijzonder levendig aan toegegaan zijn. Jaren later komt Charles, zo werd hij thuis genoemd, van een familiereunie terug. Hij ziet er nogal mistroostig uit. - Wel, Charles, vraagt een meevoelende medebroeder, niet veel geslapen vannacht ? of was het feest niet naar je zin ? - Ach man, zo'n lawaai, zo'n markt, al die Leusen samen, 'k heb er geen woordje tussen kunnen wringen ! - Ja, dan moet het erg geweest zijn ! geven de omstanders toe, met een onderlinge knipoog.

Waarom zijn ouders hun spruit in het internaat van Turnhout, 'het strengste van Vlaanderen', neergepoot hebben, blijft een raadsel. Die bedenklijke faam was toen niet onterecht. Het college bevond zich nog binnen de enge behuizing van de Herentalsstraat, vóór de bevrijdende uitbraak naar het Stokt. Karel zit er nog twee jaar lager onderwijs uit en de zes jaren Latijns-Griekse humaniora. Als klasgenoot, tevens de primus van de klas, heeft hij Ward Schillebeeckx, later beroemde theoloog, schrijver van opzienbarende boeken en raadgever van bisschoppen op Vaticanum II. Nu, Karels uitslagen zijn ook niet mis. Op 23 september 1934 behoort hij tot de negentwintig intredenden in het noviciaat te Drongen. Schitterende student. In diverse disciplines sleept hij het licentiediploma in de wacht met de grote onderscheiding. Klassieke filologie, eerste kandidatuur in Drongen, tweede kan, gekoppeld aan de CIBI-legerdienst, in Leopoldsborg, met professor dr. Louis Brouwers. De filosofiecolleges, begonnen te Nijmegen in 1938, worden in augustus 1939 wreed verstoord door de legermobilisatie. Als 'brancardier' 'ligt' hij met zijn compagnie aan het Albertkanaal te Herenthout. Nadat hij na de pijnlijke aftocht in mei 1940 en een korte krijgsgevangenschap, in juni weer is vrijgekomen, bereidt hij onder leiding van pater Milo de Strycker in Drongen de eerste licentie klassieke voor, waarvoor hij in oktober slaagt ten overstaan van de centrale examencommissie. Volgen het tweede en derde jaar filosofie in Turnhout.

Voor de tweede licentie klassieke zoekt hij de KU Leuven op. De moeilijke bezettingsjaren, verre van zijn ijver te hinderen, prikkelen hem om het beste van zichzelf te geven.

Één jaar stage moet volstaan. Hij voltrekt het aan het OLV-college Antwerpen, en meteen, ofschoon nog scholastiek, als poësisleraar. Het klikt op slag. 'Pour un coup d' essai, ce fut un coup de maître'. Uit die klas hebben zich het jaar nadien niet minder dan vier kandidaten aangemeld voor de Sociëteit. De voorhoede van een plejade die nog zou volgen, en waarop hij niet weinig trots was. Het einde van de oorlog maakt hij mee in Leuven. Theologie 1944-48, met priesterwijding 24 augustus 1947 door aartsbisschop Fernand Perier van Kolkata (Calcutta). Daar sluit zonder tussenpoos, het derde proefjaar (1948-49) te Dublin (Rathfarnam Castle) onder instructor G.Byrne bij aan. De laatste plechtige professie heeft plaats op Lichtmis 2 februari 1952, maar dan is zijn eerste opdracht als priester al een paar jaar aan het rollen.

Kennelijk heeft hij het als poësisleraar in 1943 zo voortreffelijk gedaan, dat hij, en wel voor twaalf jaar (1949-61) dezelfde post toegespeeld krijgt. De vlotte Antwerpse levensstijl bevalt hem best. Met zijn spontaan enthousiasme en joviale omgang neemt hij allen voor zich in en ontplooit hij er een tomeloze activiteit. Naast de lessen neemt hij er nog bij : VVKs-aalmoezenier, moderator van de academie en van de mariacongregatie, sportcoach (« Wij hebben de match gewonnen, wij hebben de 100 meter gelopen in zoveel seconden, wij... ! »), extralessen esthetica, redacteur van het schoolblad *Collegiana*, zondagskapeiaan op het Kiel. Zijn weetgierigheid, geholpen door een fabelachtig geheugen, brengt hem ertoe over alle onderwerpen maar dan ook alles tot de fijnste details te weten. En te praten, met Jan en alleman, van hoog tot laag. Toevallig is de gemeenschap zo'n tweede levende encyclopedie rijk. De anderen kijken geamuseerd toe, hoe die twee in kennis rivaliseren en elkaar de loef afsteken. Wat tot het evenwichtige salomonsoordeel voert : « De ene weet méér, maar de ander weet het béter », in het midden latend wie wie is.

Een aparte vermelding verdienen de schoolreizen naar Parijs, later naar Rome. Daaromtrent heeft

zich een heuse legendevorming ontwikkeld, te vergelijken met de Fioretti van Sint-Franciscus. Iemand die het heeft meegemaakt, dus géén legende, getuigt. Op de touringcar is zijn plaats vooraan, met de microfoon in aanslag. Let wel, de tocht gaat over de 'route nationale', weliswaar langer maar zoveel schilderachtiger dan de huidige 'autoroute'. Wat de jongens onderweg te horen krijgen, reikt van geografische en historische informatie (« Hier kwam in augustus 1914 de opmars van de Duitse troepen tot stilstand ») over sport (« In de zoveelste etappe van de Ronde van Frankrijk in het jaar zoveel is het mirakel gebeurd : op deze helling ontsnapte de Flandrien x, hij bereikte de eindstreep met een voorsprong van zoveel minuten, zoveel seconden ») tot een gedetailleerde toelichting van artistieke aard (« Allemaal naar rechts kijken. Zie je die heuvels daar ? Daarachter, amper drie kilometer van hier, ligt het dorp x met een prachtig romaans kerkje, en in die kerk staat een doopvont uit de elfde eeuw »). In het Louvre te Parijs schaart hij vóór de beroemde Mona Lisa zijn kudde dicht om zich heen (« Aandacht ! Ik spreek hier niet voor de banken ») en begint hij zijn uitleg met zo'n krachtige stem dat de suppoosten paniekerig toesnelen : « Silence, monsieur, silence s.v.p. ». Karel, volstrekt niet uit het lood geslagen : « Schuif wat dicht, mannen, ik zal wat stiller spreken ». De jongens plakken tegen elkaar. Amper een minuut later staan de wanhopige zaalwachters weer even ver, wat had je verwacht ? Op schoolreizen wendt Karel steevast een vernuftige methode aan om er de tucht in te houden. De eerste dag, bij de eerste de beste onbenullige 'overtreding', vaart hij heftig uit tegen de onverlaat, zodat de voorbijgangers omkijken. Een berekende uitbrander, niet echt gemeend, maar « pedagogisch verantwoord, licht hij toe, dan heb ik geen last meer voor de rest van de reis. »

Voelt hij zich kiplekker in de Antwerpse sfeer, ook met de stugge verbetering van de Gentenaars schiet hij uitstekend op. Vanaf 1961, nu voor vijftien jaar aan één stuk door, woont en doceert hij in het Sint-Barbaracollege. Zelfs tijdens de Antwerpse periode heeft hij al een zwak voor Gent. Hij is een verwoede supporter van AA Gent, toen nog La Gantoise, of zoals hij het uitsprak « de

Gantwaa's », hij kwam daar open voor uit. Won de Gantwaas op zondag, dan was hij 's maandags een en al uitgelaten charme. Had ze verloren, je kon het trouwens direct merken aan zijn knorrig gezicht, wee degene die zijn les niet kende of een scheef antwoord gaf. Nu zit hij beroepshalve in de Arteveldestad, hoera. Tot 1967 in de Poësis, 1967-73 leraar van het zesde en laatste jaar Latijn-Wetenschappen, 1973-76 in de zesde Wetenschappelijke A + B. Ook daar weten de leerlingen zijn originele en wijze lessen te appreciëren. In een bepaald jaar hebben ze opgeteld hoeveel keer hij tijdens de les een aria uit een of andere opera of operette heeft gezongen. Ja ja, uit volle borst gezongen, met de nodige tremolo's. Ter gelegenheid van de honderdste aria brengen ze hem een staande ovatie.

Nog volle twee jaar verblijft Karel, gepensioneerd in 1976, op het college. Allerwegen gaat hij retraites en recollecties leiden. Ook op dat terrein vindt hij spelenderwijs zijn weg. Een erfstuk uit zijn onderwijsperiode zijn de groepsreizen. Het reisagentschap Ictam heeft in Karel een bekwame en slagvaardige gids ontdekt. Zijn actieradius breidt zich voortaan naar alle kanten uit, tot in Israël. Wie zich onder zijn hoede stelt, mag rekenen op een technisch vlekkeloze en hoogst gezellige trip, overstelpt met uitvoerige en pertinente uitleg op alle gebied, plus enkele culinaire verrassingen. Maar hij moet zich wel onderwerpen aan een onverbiddelijke discipline. Niet altijd strookt deze met bijvoorbeeld een uurtje langer aan shopping doen of rustig de gewenste souvenirs uitkiezen. Als een slavendrijver zit de gids achter de buitenbeentjes aan. Een restantje beroepsmisvorming?

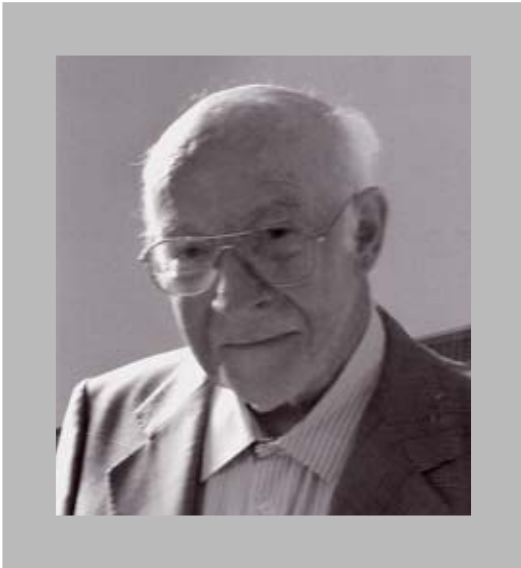
In oktober 1978 sterft heel onverwachts Roger Vivex, overste van Oostakker en rector van de basiliek. Roger is erin geslaagd de bedevaarten nieuw leven in te blazen en het huis een verrassende uitstraling in de buurt en voor jeugdgroepen te bezorgen. De provinciaal-overste ziet uit naar een geschikte opvolger. Zou Leus soms...? Achteraf moet hij bekennen: « Zelden heb ik zo gezwind een benoeming kunnen verrichten ». Wanneer hij Karel opzoekt om hem eens voorzichtig te polsen, is deze hem voor: « Pater provinciaal, ik weet al waarvoor u komt. 't Is goed, hoor,

kan ik er morgen aan beginnen? » Van nature is onze Leus eigenlijk een man met een hart voor het gewone volk op het platteland. Nu wordt hem een kans op een gouden schaalte aangeboden. Weldra weergalmt zijn stem onder de gewelven van de basiliek als hij met vuur de bedevaartgangers toespreekt. Bovendien is Karel met zijn kinderlijk gemoed een oprecht Mariavereerder. Is het geen vingerwijzing van hierboven: zijn geboortedag 11 februari valt precies op het jaarlijkse liturgische feest van O.L.V. van Lourdes, van wie de grot vlakbij de basiliek dé trekpleister is voor bedevaarten van heinde en ver? Op die datum viert de residentie dan ook een dubbel feest: dat van Maria en dat van pater overste. Een banket, voorbereid door een huisvriend, de waard van het 'Hôtel de Lourdes', wordt in de nederige kloosterrefter voor de huisgenoten en enkele uitgelezen gasten opgediend. Iedere keer mogen zij het beleven nadat de maaltijd, rijkelijk besproeid door de wijnen van bottelier pater Pascal Indekeu, al redelijk gevorderd is. Karel staat op, tikt tegen zijn glas om stilte en brengt, tot tranen toe bewogen, het treffende verhaal, hoe alle scharniermomenten in zijn leven samenvielen met een Mariafeest. Alleen voor zijn sterfdag heeft hij de afspraak gemist: 18 september, amper drie dagen na 15, feest van O.L.V. van smarten. Aan Maria's tussenkomst heeft hij trouwens tweemaal een persoonlijk mirakel te danken: zijn auto in de prak gereden en hijzelf heelhuids uit het wrak gekropen.

De zeventig lentes en het hoogtij van Oostakker voorbij, veroorlooft hij zich nog een 'ommetje' over Antwerpen. Huisminister op Sint-Ignatius, daarna kerkprefect-biechtvader aan de Frankrijklei, inwonend in La Strada, de huisvesting van de gemeenschap opgenomen in de collegegebouwen. In 1997 wendt hij voorgoed de steven terug naar de haven waaruit de vaart is vertrokken, de Oude Abdij. Acht jaar lang zijn medebroeders en verwanten getuige van een langzame neergang: minder reizen, minder bezoeken, minder belangstelling voor wat ook, minder bezigheden. Fysieke krachten en helderheid van geest nemen de laatste maanden hand over hand af. Karel, eenmaal bruisend van vitaliteit en mededeelzaamheid, is uitgepraat en uitgedoofd. « Mijn ouders wachten

op mij », fluistert hij en met hen zijn broers en zussen die hem allen op twee na zijn voorgedaan. Ja, op die leeftijd : hij is net geen negentig geworden.

Tallose oud-leerlingen, vrienden en bekenden wuiven hem na, dankbaar en weemoedig : « Die Leus toch : wat 'n kerel ! »

PATER ETIENNE VAN DER STRAETEN (1922-2005)

Het leven van Étienne nam een moeilijke start. Moeder stierf toen hij, de jongste van zes, niet eens ten volle twee jaar oud was, en vader volgde amper twee jaar later. Wat met de kinderen ? De familie Claeys uit Eine bij Oudenaarde, waar hij trouwens geboren was op 5 augustus 1922, ontfermde zich over hen. Zo fungeerde een oude nicht als pleegmoeder. De jongen begon het lager onderwijs op de dorpschool bij de zusters van de Visitatie.

In 1931 verhuist het gezin naar Gent. Hij wordt als leerling ingeschreven aan het Sint-Barbaracollege. Lager onderwijs afgewerkt en van 1934 tot 41 de Latijns-Griekse humaniora. Zijn oudere broer Joseph is hem voorgedaan naar de Sociëteit. Zelf treedt hij te Drongen in op 7 september 1941. Een opvallend rijke lichting : drieënveertig, waar-

van zes Gentenaars. Na het junioraat, toegespitst op de klassieke talen, naar Nijmegen, Nederland, voor drie jaar filosofie 1945-48, in gezelschap van vier andere Vlamingen. Als eerste stage-opdracht belast met surveillantie (toezicht) over de jongste internen en overdag op het externaat, in ons college O.L.V. ter Zege in Bukavu, toen nog Costermansstad, Belgisch Congo. Dit college behoort niet tot de missie, maar tot onze Vlaamse sj-provincie. Het publiek bestaat zo goed als uitsluitend uit de zonen van kolonisten, een roerig, vrijgevochten én uiterst interessant volkje.

Van 1951 tot 55 is hij weer in het land : theologie in Leuven met priesterwijding door nuntius monseigneur Forni 22 augustus 1954. Zijn goede faam is blijven hangen in Bukavu. Men vordert hem daar terug op. Hij wordt secretaris van rector Maurice Schurmans, kerkprefect, 'spiritueel' op de lagere afdeling en godsdienstleraar in een zesde Latijnse klas. Het afsluitende derde proefjaar evenwel wacht hem nog. Daarvoor stuurt zijn provinciaal hem naar Oostenrijk, Sankt Andrä-im-Lavanttal, onder instructor Peter Heymeyer. Hij treft er, toeval of niet, drie medebroeders aan, met wie hij in Nijmegen filosofie heeft gestudeerd.

Bukavu heeft hem slechts voorlopig afgestaan. Zelf is het inmiddels losgehaakt van onze provincie en gehecht aan de nieuwe regio, later (vice-)provincie Centraal-Afrika, in afkorting PAC, later omgedoopt tot ACE, de huidige benaming. Deze overgang valt samen met de onafhankelijkheidsverklaring van de Belgische kolonie, voortaan Democratische Republiek Congo. Sinds augustus 1959 is Étienne er terug, en verblijft hij er onafgebroken tot 1975. Met O.L.V.-Lichtmis 2 februari 1960 legt hij er de laatste geloften af en wordt hij tevens lid van de PAC.

Bijna drieënvijftig jaar heeft Étienne doorgebracht op dat kleine lapje Afrika aan de oevers van het Kivumeer. Een korte onderbreking enkele maanden in 1967, wanneer huurlingen het college bezetten. Wat zijn standplaats betreft pendelt hij tot vijfmaal toe over en weer tussen Bukavu en Cyangugu. Cyangugu ligt in Rwanda, aan de overkant van het meer. Een prauw, later een stevig gebouwde brug over de rivier de Ruzizi verzekert een vlotte verbinding. In detail ziet

Étiennes curriculum door de jaren heen eruit als volgt. Van 1955 tot 76 verbonden aan het college, tucht prefect van de lagere school en drie jaar directeur van de 'cycle d'orientation'. Hij maakt er de rellen mee van juli-september 1960, de afscheidingen, de rebellies, het beginnende Mobutubewind, de kiemende oorlogssituatie in Kivu. In 1972 ruilt hij het directeurschap van de C.O. in voor een zondagsministerie als kapelaan op de parochie Pierre Claver Nguba, niet ver van het college, waar pater Ernest Van den Broeck pastoor is. Van april 1975 tot juli 1976 is hij waarnemend overste van de gemeenschap.

In 1977 verzoekt de toenmalige provinciaal Pasu Pasu hem om als 'wijze' in het noviciaat van Cyangugu in te trekken. Hij is er minister, econoom, begeleider van de novicen, bewaart echter het economaat van Bukavu en bewijst voorts allerlei diensten in de parochie. Het zijn moeilijke tijden in Zaïre : nationalisatie van het schoolwezen, de opgelegde authenticiteit en alles wat er aan vervelende maatregelen mee samenhangt. Ook de naam van het college verandert tot *Alfajiri* (Swahili voor 'dageraad'). Tot 1981 blijft hij op het noviciaat. Dan verschijnt hij opnieuw in Bukavu om fulltime werkzaam te zijn in de Claverparochie, eerst als kapelaan, later als volwaardig pastoor tot 1988. Andermaal de rivier over, weer econoom en minister op het noviciaat. In april 1994 wordt hij bij het begin van de volkenmoord in Rwanda geëvacueerd uit Cyangugu. Het hele noviciaat slaat op de vlucht, eerst naar het retraitshuis Amani in Bukavu, daarna naar Iniangi in West-Congo. Étienne houdt stand in Bukavu. Hij zet zich in voor de parochie, in het retraitshuis, in de gemeenschap van Alfajiri en als 'apostel en toevlucht van de armen.' De uittocht van de Rwandezers in 1994, de vluchtelingenkampen, de oorlog van 96, de moord op bisschop Munzihirwa eind oktober 96, de krijgsverrichtingen in 98, de nu nog aanslepende onrust en burgeroorlog van Zuid-Kivu : de man heeft het allemaal van heel dichtbij meegemaakt, steeds in dienst van de mensen. Er komt geen einde aan de ellende, evenmin aan zijn stille, onverdroten heldhaftigheid. Met dit woord is niets teveel gezegd.

Nogal onverwacht verlaat hij eind mei 2005 zijn vertrouwde actieterrein voor een korte vakantie

in België, zonder het flauwste vermoeden van wat hem te wachten staat. Op een dag blijken zijn benen pijnlijk opgezwollen en vertonen ze een verdachte hoogrode kleur. « Maar ik voel me anders goed », sust hij nog zijn bezorgde omgeving. Dringend behoeft hij een nauwlettend toezicht en aangepaste verzorging. Niet zijn eigen gezondheid bekommert hem, wél : wie neemt de zorg voor zijn bonte kudde over ? De barre bestaansomstandigheden brengen een verzuivering en verwildering met zich mee onder de aan haar onzekere lot overgelaten bevolking. Waar gaat dat heen ? Waarop zal het uitlopen ?

In België verblijft hij in het ziekenhuis te Brussel en te Leuven. Op een gegeven ogenblik wordt hij ontslagen en betreft hij een kamer op de ziekenboeg in ons huis te Heverlee. Meer en meer laat hij zich zien, zelfs buitenshuis. Tot plotseling de toestand omslaat en hij onverwijd terug naar het ziekenhuis moet. Voor iemand er erg in heeft, sterft hij vreedzaam, bijna geruisloos zoals hij geleefd heeft, op 6 oktober 2005. Hier in het land kent men hem nauwelijks, zelfs binnen de Sociëteit, alleen zijn familie en tijd- en oud-studiegenoten. In Bukavu daarentegen rouwen massa's vrienden en kennissen uit alle rangen van de bevolking. Aangezien hij hier zijn uitvaart zal hebben, plant men ginder een grote herdenkingsmis. Net op die dag wordt toevallig de eveneens overleden aartsbisschop van Bukavu ten grave gedragen. Waarschijnlijk bekijkt Étienne dat alles van hierboven met een gultige glimlach en fluistert hij : « Doe het dan morgen maar, lieve mensen, ik kan best een poosje wachten, ik ben niet gehaast ». Ze is er gekomen, de herdenking. In de galerij van de lagere school van Alfajiri, zodat veel volk de plechtigheid kan volgen. Een massaoekomst. De voertaal van de dienst is het Swahili, de streektaal. Vanuit Cyangugu zijn ook enkele medebroeders komen meevieren. Indrukwekkend. Het lijkt wel een grootse hulde aan een soldaat van Christus op het strijdtoneel waar hij zijn levensoffer bracht.

Étienne van der Straeten is een van die onopvallende wroeters die de ruggengraat vormen van het korps van onze Sociëteit. Anderen staan op de voorposten, schrijven boeken en publiceren, behalen academische titels, verrichten baanbre-

kend werk op velerlei gebied, verwerven een wijde bekendheid. Authentieke zonen van Ignatius, ongetwijfeld, die immers aanspoort alle aardse middelen aan te wenden om het rijk van God te vestigen en te bevorderen. Voor de nodige nederigheid staat een intieme omgang met de verguisde Heer Jezus borg. Niettemin behoort Etienne tot een ander slag van jezuïeten. Dezen houden zich op in de verborgen hoeken van de samenleving, bij de geringen, de misdeelden, onder hen die van weinig of geen tel zijn. Ze maken geen gerucht en wat ze teweegbrengen is verre van 'epochemachend'. Integendeel, het gaat in de diepte van de harten en de gewetens, in de vorm van troost, bemoediging, geduld, aandacht, vriendschap en trouw. Daar waar roem en succes, maar ook vertwijfeling en wanhoop overheen glijden zonder er vat op te krijgen. Hoe hij was, wat hij voor anderen betekend heeft, het is onbegonnen werk om het in een volledige schets samen te persen. Liever sprokkelen wij enkele getuigenissen bijeen. Zo tekent zich gaandeweg een profiel af waarin velen Étienne zullen herkennen. Een medebroeder die een tijdlang als collega kapelaan naast hem stond op de parochie Peter Claver in Nguba : 'Hij trok zich het lot aan van behoeftige gezinnen, ik nam de jeugd voor mijn rekening. In die tijd heb ik, dankzij Étienne, beseft wat een priesterroeping inhoudt. Hij was inig verknocht aan de persoon van Christus, één en al goedheid voor de naaste. Aandachtig legde hij zijn oor te luisteren. Wat al problemen kwamen aldus bij hem terecht ! Arme gezinnen op zoek naar huisvesting, waar en hoe onze kinderen naar school sturen, medische verzorging, aankoop van een akker die ze kunnen bebouwen, de weerlozen beschermen tegen machtsmisbruik. Alles probeerde hij naar bestvermogen te verhelpen, nooit was het hem teveel, nooit raakte hij vermoeid.'

Een jonge Rwandese priester schrijft : « Étienne had een hart vol mededogen. Achter dat zinnetje zit voor mij een hele geschiedenis. In 1994, tijdens de genocide, vluchtten er vele Tutsi naar Bukavu. Daarna, in juli en augustus en later, waren het de Hutu die Rwanda ontvluchtten. Al die tijd werkte ik samen met Père Étienne om het leed van deze ongelukkigen wat te verlichten in een

zeer gewelddadige atmosfeer. Later heb ik velen van hen teruggezien. Allen hebben ze me spontaan bekend hoe ze zijn goedheid op dat moment hebben ervaren. Vooral de zusters van Sint-Franciscus van Assisi, met wie we samenwerkten en met wie we eucharistie vierden, hebben me zoveel goeds over hem verteld. Hem een goed jezuïet noemen, zou ik maar ordinair vinden. Hem een goed religieus noemen kan te spiritueel overkomen. Ik denk dat 'gezel en vriend van Jezus' hem nog het beste tekent. Als ik hem later tegenkom in de eeuwige rustplaats, zal hij me zeker zeggen : 'Mon cher Gaëtan, ici on ne fuit pas, hier slaat men niet op de vlucht'... »

Een huisgenoot getuigt : « Als Père Étienne iemand aansprak, begon hij dikwijls met 'Écoute, luister'. 'Écoute, Georges... Père Recteur, écoute...' Dat is me altijd opgevallen juist omdat hij zelf zo goed kon luisteren. In de communiteitsvergaderingen sprak hij nooit het eerst. Hij was een en al oor. Als hij dan ten slotte het woord nam, was het altijd verzoenende taal. Wij wisten dat hij een broer Bollandist had, Joseph. Aangezien wij vaak in zijn kamer repeteerden en het 'martyrologium' inoefenden, en hij ons daarbij tientallen details vertelde over de heiligen van de dag, noemden wij ook hem 'onze Bollandist.' Voor mij is deze medebroeder de incarnatie van wat onze pater generaal eens 'la culture jésuite' noemde : geen grootdoenerij, maar trouwe dienst en vriendschap, trouw ook aan de waarden van het evangelie, vriend en gezel van Jezus. »

« Waar haalde die kerel toch de innerlijke kracht vandaan om dag aan dag altijd weer ten dienste te staan ? vraagt weer een andere zich af. Nooit heb ik hem triestig of terneergeslagen gezien. Hij zuchtte wel eens dat het voor 'de mensen' erg was in zo'n oorlogssituatie te moeten leven, maar het was of dat voor hem neerkwam op een uitnodiging om nog meer ten dienste te staan. »

Veel valt hier niet aan toe te voegen. Op zijn bidprentje staat een aangepaste 'vertaling' van de zaligsprekingen volgens Matteüs 5 : *Vreugde wordt je deel als je klein voor God durft staan, want Hij brengt je tot voltooiing. Vreugde wordt je deel als je hen die treuren moed inspreekt, als je woord bevrijding brengt, als je nieuwe levenskansen schenkt. Dan ontspringt in jou nieuw leven.*

BROEDER AUGUST SCHOOFS (1917-2005)

Zeventien jaar, op de dag af, is Gust Schoofs, een stevige boerenzoon uit Oud-Turnhout, wanneer hij op 16 december 1934 de poort van de Oude Abdij in Drongen binnenstapt om het postulaat als kandidaat-broeder aan te vatten. Hij is nummer vijf in een rij van zeven kinderen. De Schoofsen bezitten nogal wat vruchtbare gronden op de Dijkzijde en op een hoeve is elke jonge werkkracht meer dan welkom. Maar voor Onze Lieve Heer, zo oordelen vader en moeder, moet je al eens een offer kunnen brengen.

Na de lagere school waagt Gust zijn kans op de Latijns-Griekse humaniora van het Sint-Jozef-college. Na twee jaar houdt hij het voor bekeken. De jezuïeten trekken hem wel aan, in het bijzonder wegens hun missies. En nu 'pakt' het. Na de eerste geloften 18 juni 1937 en een beetje aftasten in Leuven sturen de oversten hem naar de Broeders van Liefde om hem tot verpleegkundige op te leiden. Zodra hij klaar is wordt hij ziekenbroeder : eerst in Drongen 1939-40, daarna in Turnhout 1940-41, en van 1941 tot 45 opnieuw in Drongen. Daar ondergaat zijn kundigheid een echte vuurproef. Normaal gaat de ziekenzorg bijna uitsluitend naar de enkele bejaarden die er hun levensavond slijten. Nu echter wordt het an-

ders. Eind 1942 is het begonnen. Als gevolg van de barre oorlogsomstandigheden, de voedselschaarste en een plots uitgebroken en razend snel om zich heen grijpende besmetting, ligt de ziekenboeg in minder dan geen tijd vol met longpatiënten. Niet de afgeleefde oudjes, maar junioren en novicen rond de twintig. Één slechts is er bezweken, Georges De Rijck uit Aalst. Al de anderen hebben de jonge huisarts Jozef Leus en, aan zijn zijde, ziekenbroeder Schoofs erdoor gehaald. Hun wapens : de geneesmiddelen van die tijd, maar vooral een ongelooflijke toewijding en, zeker bij Gust, een onverstoorbare kalmte en droge humor zo langs zijn neus weg. Een plagerijtje over en weer met zijn levenslustige beschermelingen is nooit ver weg. Bij elke was- of verzorgingsbeurt, bij het aanbrengen van een voorraad brandstof voor het kacheltje of de verkloekende avondpap, blijft hij steevast een poos hangen. Met de hand op de deurkruk geeft hij nog gauw een kwinkslag weg, om de nacht te kunnen inzetten met een opgeruimd gemoed.

In 1945 is de oorlog afgelopen en gaat de Congolese kolonie weer open. Gust Schoofs is er van de eersten bij. Twee jaar 1945-47 ziekenbroeder en werkleider op het college van Bukavu. Het eigenlijke missiewerk wenkt hem toe. In 1947 verhuist hij westwaarts naar de Beneden-Congo in de streek van Kisantu. Daar zal hij een halve eeuw standhouden. En hoe !

Zijn avontuur begint in Mayidi op het groot-seminarie 1947-49. Een jaar onderbreking in Lemfu. Vervolgens terug naar Mayidi 1950-77. Let op de jaartallen : zevenentwintig jaar, ononderbroken. Verpleging is zijn hoofdjob. Elke dag schuiven tientallen zieken in lange rijen aan. Ze komen uit de hele omtrek afgezakt om hun wonden te laten verzorgen en medicijnen los te krijgen. Een specialiteit van Gust : de behandeling van slangenbeten. In de eerste tijd komt dat geregeld voor, dagelijks gemiddeld vier tot vijf. Hij past een oud beproefd, maar uitermate probaat tovermiddel toe. Rond de wonde spuit hij permanganate in. Het brandt erg, maar het helpt voortreffelijk. Nooit is er nog ook maar één sterfgeval gemeld. Als dat geen doctorstitel verdient 'efficientiae causa' ! Behalve slangenbeten zijn er nog andere kwalen, die in de eerste plaats de allerjong-

sten bedreigen. Je moet onze Gust daar zien evolueren, een rots in de branding, te midden van kwebbelende mama's en hun krijsende baby's. Hij begrijpt en spreekt hun taal, hij kan ze gerust stellen en hen raad geven. Doet hij dat, dan heeft voor hen het orakel uitspraak gedaan en is de zaak beklonken. Ze bezorgen hem de reputatie een mirakel-doener te zijn, een bovendien een die gratis voor niks zijn weldaden rondstrooit.

Wie zegt hoofdtaak, zegt meteen ook nevenactiviteiten. Naar die van onze esculaap hoeven wij niet ver te zoeken. Van 1950 tot 58 runt hij een steenbakkerij, waar jaarlijks een slordige miljoen stenen uit de oven komen. Daarmee wordt het seminariecomplex tot eens zo groot uitgebreid, het filosoficum van Kimwenza, en in Kisantu een waardige bisschopsresidentie voor monseigneur Verwimp opgetrokken. Een klein rekensommetje. Om duizend stenen te bakken is er anderhalf kubiekmeter hout van doen. Hoeveel is dat voor één miljoen? We willen maar zeggen: om een steenbakkerij te doen draaien komt er van alles bij kijken: de dienstregeling en het uitbetalen van houtdragers, vormgevers, stokers, sjouwers, plus het toezicht op de verzendingen.

In Mayidi onderhoudt hij een uitgestrekte groententuin. Daarmee voorziet hij de professorenstaf en de hongerige seminaristen van verse groenten. Bovendien leert hij de streekbewoners, zelf een moestuin aan te leggen en gevarieerd te telen. Jaarlijks bestelt hij vanuit België ongeveer vijftientig kilo zaden en plantgoed. Tussendoor speelt hij voor wijnbouwer: jaar in jaar uit enkele honderden liter nectar uit sinaasappelen.

De lijst is niet af. Hij zet een hoenderbedrijf op, en geen klein: duizend kippen, vijftig kalkoenen, tweehonderd vijftig parelhoenders, vijfhonderd eenden, en voeg daar nog eens vijfhonderd konijnen bij. Wekelijks brengt dat duizend vijfhonderd eieren op voor Kinshasa, de rest is voor eigen verbruik. Later, als hij in Kimwenza aankomt, moet hij vaststellen dat de pluimveefokkerij, indertijd door broeder Jef Broeckx tot bloei gebracht, helemaal onderkomen is en feitelijk teniet gegaan. Dan maar een nieuwe start gelanceerd. Weldra kan hij bogen op tweeduizend kippen, vijfhonderd eenden en evenveel kwartels, schuwe maar vruchtbare en... smakelijke vogels.

Een medebroeder die jarenlang huisgenoot was van broeder Schoofs getuigt: « Het is moeilijk te zeggen wat hem het meest bezighield. Alles was immers van levensbelang voor de seminaristen en hun opvoeders. In zijn veelvuldige taken liet hij zich bijstaan door een twintigtal arbeiders: keukenpieten, tuiniers, kippen- en konijnenfokkers, helpers in de verpleging, huishoudelijk personeel, en vergeet niet de bakker die dagelijks vers brood op tafel bracht. Hij was altijd overal en toch nergens te zien. 's Morgens was hij als eerste uit de veren om koffie te zetten en beweging te brengen in de keuken die een kleine honderd monden te voeden had. Spoedig trok hij op naar tuin en neerhof om het werk te verdelen: kippen en konijnen slachten voor de verkoop, eieren rapen. Rond negen uur ging zijn dispensarium open voor de zieken uit de omliggende dorpen. Eenmaal per week reisde hij naar Kinshasa, honderd veertig kilometer ver, met een tot de bovenste rand volgeladen vrachtwagen. Soms nam hij medereizigers mee, familieleden van zijn werkvolk, die even naar de stad wilden. Zo'n trip begon rond zes uur 's ochtends. Eerste halte in de buitenwijken van de stad, waar hij in de gauwte in enkele befaamde restaurants groenten en fruit, eieren en geslachte kippen en konijnen afzette. De factuur werd contant betaald, ze zagen hem graag terug. Daarna naar de binnenstad om allerlei inkopen te doen. Na de middag laadde hij bij Servico zijn lege vrachtwagen vol met alles wat Mayidi zelf niet kon opleveren, bijvoorbeeld vlees en vis, en bloem voor de bakker. Altijd had hij een lange waslijst van kleinigheden mee te nemen om deze of gene medebroeder of de hele gemeenschap te plezieren. In de avondrecreatie was het een deugd-doend moment als de Gust zijn verrassingen te voorschijn toverde. Om de pret kracht bij te zetten werd er een fles gekraakt die hij in een klant-restaurant had meegekregen. Gust was een waarlijk onmisbare duivelstoeijager van wie de dienstbaarheid tot ver buiten het seminarie uitstraalde. Zijn stille aandacht voor anderen's noden maakte hem tot een vriend van zijn arbeiders en hun gezinnen. Al had hij niet veel direct contact met de seminaristen, toch viel hij bij hen op als de uiterst vriendelijke frère aan wie ze nu en dan ook een gunst mochten vragen. »

Gust Schoofs figureert eervol in een indrukwekkende rij van jezuïetenbroeders die in de missie belast met een eigen soms zware verantwoordelijkheid, ongelooflijke dingen tot stand hebben gebracht. Ze zorgden voor een stevig onderbouwde infrastructuur, zodat de priesters, ontslagen van teveel materiële beslommeringen, zich konden geven aan hun eigen priesterlijke taken. Een eresaluut aan onze dapperen ! Ze behoren tot de allergrootsten en allerverdienstelijksten onder onze missionarissen.

In 1977 komt het seminarie in Mayidi helemaal in handen van de inlandse clerus. Broeder Gust trekt naar Kimwenza, 1977-80, waar de tuinbouw en, zoals al vermeld, de hoenderteelt doorgaan. Drie jaar, 1980-83, staat hij in Lemfu de huismijnster bij. Van 1983 tot 1998, vijftien jaar dus, maakt hij zich in de parochie van Kintanu bij Kisantu nuttig door het verlenen van gratis medische consultaties, honderd tot honderdvijftig in één dag, de andere naamloze karweien niet te na gesproken.

Het tropische klimaat speelt hem steeds meer lelijke parten. Zijn onderbenen vertonen open wonden die maar niet genezen raken. Ze berokkenen hem veel pijn en beletten hem te slapen. Klagen doet hij niet en hij die zoveel anderen heeft geholpen, verzorgt ze liever zelf, niemand hoeft zijn ellende aan te zien. Op de duur is de toestand onhoudbaar. In 1998, hij is éénentachtig, wordt hij naar België overgevlogen. Hij belandt in Turnhout, zodat hij nog geregeld zijn toen nog overlevende zussen kan opzoeken. Met de hele familie, die zielsveel van hem houdt, bewaart hij een veelvuldig en hartelijk contact.

De gemeenschap acht het een uitzonderlijk voorrecht broeder Gust ruim zeven jaar als huisgenoot te mogen meemaken. Wat een wijze, opgewekte man, een zegen voor de groep ! Op medisch gebied kan hij kostbare raad verschaffen. En, er mag gebeuren wat wil, hij blijft een verstokte optimist. Bij prettig nieuws monkelt hij : « Da's goed ! », bij een minder gunstig bericht : « 't Zal wel goed komen ». Komt toevallig het menu ter sprake, dan laat hij vooraf genieten : « 't Is weer kermis vandaag ». Verder zoekt hij dienstig te zijn met nog een paar akkevietjes : de post gaan halen, planten en bloemen begieten, de drankvoorraad bij-

houden. Op het stuk van vroomheid een toonbeeld. De dagelijkse eucharistie en de gebruikelijke bezoeken aan het heilig Sacrament in de kapel zal hij voor geen geld ter wereld overslaan. 's Avonds bereidt hij zorgvuldig de ochtendmeditatie van 's anderendaags voor. Daarvoor leest hij, zolang het enigszins gaat, uit het meditatieboek van pater Jules Heyrman *Alleen met God*. De ernst en de aandacht waarmee hij traag en nadrukkelijk het kruisteken maakt om zijn gebed af te sluiten, stichten de medebroeders méér dan vele verheven beschouwingen.

Het is hem aan te zien : zijn gang, kleine splendestapjes, wordt met de dag moeilijker. Zowel zijn ogen als zijn gehoor gaan achteruit. Lang zal het niet meer duren. Slechts één week heeft hij in het ziekenhuis doorgebracht. Daar is hij vredig voorgoed ingeslapen zondag 19 oktober 2005. Hoe de hemel eruit ziet weten wij niet. De Heer zelf wendt het beeld aan van een feestmaal. Is het dan vermetel te hopen dat de lieve God, om de eeuwige zaligheid voor Gust compleet te maken, ergens een plekje heeft uitgespaard voor een groententuintje, een steenoven, een kippenren en een degelijk uitgeruste verpleegpost ? Daar zal wel volk op afkomen.

PATER HENK JANS (1924-2005)

Vader, van beroep landbouwingenieur, wordt na de eerste wereldoorlog aangesteld tot rijksveeteeltconsulent. Het ministerie van landbouw draagt hem op, in onze 'verwoeste gewesten' het boerenbedrijf en de veeteelt opnieuw vlot te krijgen. Dat verklaart waarom het gezin Jans uit Messelbroek, in Vlaams-Brabant, dat al vijf kinderen rijk is, zich in 1920 heeft gevestigd te Veurne. Nog evenveel kinderen komen erbij. Het achtste, Hendrik, roepnaam Henk, ziet er het levenslicht op 13 september 1924.

Tegen de tijd dat de jongen aan de humaniora toe is, wonen ze in Mechelen, nadat aan vader de provincie Antwerpen als ambtsgebied is toegewezen. Henks boezemvriend is Pedro, uit Bilbao, die het gezin als pleegzoon heeft opgenomen. Samen trekken ze elke morgen naar het

Sint-Romboutscollege. Zonder op te vallen, anders dan zijn broers Jan en Norbert, neemt Henk deel aan het rijke collegeleven. Onder meer in KSA Jong-Vlaanderen, met markante proosten als Leysen en Theys. Voor geestelijke leiding klopt hij aan bij pater Salsmans, en zes jaar dient hij dagelijks de mis van kanunnik L. Van der Jonckheyd bij de zusters Maricolen. Wanneer in 1942 bekend raakt dat hij een geestelijke roeping heeft, kijkt daar niemand van op. Hij treedt te Drongen in op 7 september, een week vóór hij achttien wordt.

Na de warme gezellige thuis, de kille Oude Abdij met haar eindeloze onverwarmde kloostergangen en martiale wilstraining. Henks pad gaat bepaald niet over rozen. Als hij naar buiten kijkt, valt zijn blik op een wapenschild van een vroegere abt met de kenspreuk *Nullae rosae sine spinis* (Geen rozen zonder doornen). Gelukkig is er nog zijn rijk vloeiende dichtader om zijn gemoed te luchten, en een stel stoere strijdmakkers om schouder aan schouder de vierentwintig maanden door te komen. Novicemeester Paul Croonenberghs heeft de hebbelijkheid om de onderscheiden jaarlijkingen met een oneliner te typeren. Die van Henk vindt hij 'bijzonder verstandig'. Voor Henk zelf komt dat nogal uit, als je zijn studieuitslagen over-schouwt. Gelukkig heerst er binnen de Sociëteit

genoeg kritische zin om die hooggeroemde intellectuele begaafdheid te relativiseren. Voor een dergelijke roeping komen er nog een paar andere trekken in aanmerking. Bij Henk ontbreken die evenmin.

Na het noviciaat wordt hij naar het 'Indische junioraat' in Wépion, bezuiden Namen, gestuurd, met het oog op een taak in de missie. Een jaar verder begint hij niettemin aan de filosofie in Godinne en Egenhoven, 1945-48. Hij behaalt de licentie met 90 %. Hetzelfde geldt voor de theologie in Leuven, 1952-56. Tussen beide studeert hij geologie aan de KU Leuven. Tot en met de licentie, ook hier met de grootste onderscheiding. Het doctoraat volgt later, in 1965.

Frater Henk Jans is allesbehalve een dorre of verzuurde kamergeleerde. In gezelschap veeleer een haantje-de-voorste en een onweerstaanbare gangmaker om een dolle grap te beramen of eens heerlijk 'de boel op stelten te zetten.' Voor zijn scherpe blik kunnen zelfs de meest ongenaakbare instanties zich niet afschermen. Uit zijn mond stammen spitse, haarfijne typering van toestanden en figuren, begeleid van een aanstekelijk gegniffel. Van Henk kun je alles verwachten en véél verdragen, juist omdat hij met zijn gulle jovialiteit iedereen voor zich inneemt. In zijn buurt is gegarandeerd de joligheid troef.

Toneel is van oudsher, reeds vóór de opheffing van de orde, een dankbaar hulpmiddel geweest in de collegeopvoeding. Het leerde de opgroeiende pubers en preadolescenten zich in te leven in een ander karakter en op te treden voor een publiek. Ook in onze eeuw werd het in onze studiehuisen tijdens de opleidingsjaren vlijtig beoefend. Het bracht een aangename en zinvolle verstrooiing te midden van het vrij saaie ritme van cursussen, repetities en examens. Toevallig kregen wij de programmafoldertjes onder ogen uit het begin van de jaren vijftig, toen Henk theologie studeerde in het Berchmanianum te Leuven. Op 7 januari 1951 wordt *De Staat Gods* voor het voetlicht gebracht, een Nederlandse vertaling van *Das heilige Experiment* door Fritz Hochwälder. Het beschrijft het gewetensconflict bij de jezuïeten wanneer de bloeiende indianenreducties in Paraguay op bevel van de paus, onder druk van de Portugese en Spaanse vorstenhoven, worden af-

geschaft. Henk Jans speelt de rol van de Spaanse kolonist Don Estaban Arago. In december 1951 grijpt men naar Bernard Shaw : *Jehanne van Arc (Saint Joan of Arc)*. De ongelovige en doorgaans cynische Shaw brengt een onverdachte hulde aan het onbevangen herderinnetje en koene legeraanvoester, verwickeld als ze is in vuige politieke intriges. In een ergerlijk schertsproces wordt ze tot de brandstapel veroordeeld. Aan Henk is de rol toebedeeld van de Dauphin, de latere koning Charles VII. De derde in een trits van toppers valt op 14 december 1952 : *Schipper naast God*, van Jan De Hartog. Henk vertolkt de titelrol, die van Joris Kuiper, kapitein van het S.S.Hoop voor Allen. Om een lading Joden op de vlucht voor de nazi's in 1938 te redden, brengt hij, met instemming van zijn vrouw overzee, op gezag van een bijbelcitaat, het offer van zijn schip en zijn leven. De rol is Henk op het lijf geschreven : de man die, tegen allen en iedereen in, stand houdt in de branding.

Op 24 augustus 1955 wijdt missiebisshop Alfons Verwimp hem tot priester en, meteen na de theologie, is Otto Pies zijn instructor op het tertiaat (derde proefjaar) in Münster, Westfalen. Zijn verblijf aldaar heeft een uitvloeisel : geregeld gaat hij later Aushilfe bieden in het Duitse Seelze.

Om het doctoraat in de geologie op Afrikaanse bodem klaar te stomen pendelt hij tussen 1956 en 64 vanuit Leuven naar de tropen. Zijn pleisterplaats : ons studiehuis van Kimwenza in Congo. In de Dijlestad zelf doceert hij fysica, scheikunde en mathesis aan onze filosofiestudenten, en beheert hij het 'museum' voor wetenschappen 1958-63. Deze opdracht loopt door na de uittocht in 1959 naar de Waversebaan Heverlee. Tussen 1960 en 62 laat hij dat samengaan met een assistentschap aan het geologisch instituut van de KU.

Vanaf 1963 zit hij opnieuw in de stad en wel op het LUC (Lessius Universitair Centrum), in de Minderbroedersstraat 11 gebleven. Het herbergt alle jezuïeten die aan de nog niet gesplitste universiteit studeren. Van hieruit blijft hij een cursus geologie geven in Heverlee 1963-67. Drie belangrijke feiten zijn te vermelden. In 1965 promoveert hij op 19 januari tot doctor in de geologie aan de Leuvense alma mater met het proefschrift *De*

plaats van Borgmezië in de groep van de alkali-amfibolen volgens zijn chemische samenstelling en fysische eigenschappen. Op 22 augustus datzelfde jaar wordt hij benoemd tot rector en studieprefect van het huis. Rond dezelfde tijd wordt hij aangezocht om adjunct-redacteur van *Streven* te worden, wat hij dertig jaar volhoudt, tot 1994. Over beide laatste posten een korte toelichting. Dat rectoraat 1964-1970 is niet bepaald een vrolijke besogne. Het valt in een tijdspanne waarin internationaal zoveel gebeurt in de universitaire wereld, met als historisch breekpunt de studentenrevolte van 1968. In Leuven wordt de beroering nog vergroot door de spanningen die uiteindelijk tot de splitsing zullen leiden. Natuurlijk hebben de externe gebeurtenissen hun weerslag op het meertalige gemeenschapsleven in het LUC. Ook binnen de kerk en de Sociëteit stormt het. Als overste is Henk ten eerste betrokken in de ontstellend veel gevallen van roepingscrisis en uittreding, mét een passende psychologische en juridische begeleiding. Een donkere bladzijde in zijn levensverhaal. Wat *Streven* betreft, dit blad beoogt een evangelisch geïnspireerde en verantwoorde reflectie te bieden op de verscheiden aspecten van wat cultuur heet, in Vlaanderen en in de wereld. Naast ander redactiewerk schrijft professor Jans geregeld een bijdrage van natuurwetenschappelijke aard, die niet enkel specialisten, maar ook een ruimere lezerskring weet te boeien.

Henks belangstelling voor Gods wijde natuur beperkt zich niet beroepsmatig tot fossielen en verschuivingen in geologische aardlagen. Het lucht ruim en zijn gevederde bevolking hebben voor hem geen geheimen meer. Hoe kan het anders ? Een pienter iemand heeft opgemerkt dat zijn naampatroon, de heilige keizer Hendrik II, een afstammeling was van Hendrik I de Vogelaar. Nomen est omen. Keer op keer trekt onze ornitholoog eropuit, na een stevig ontbijt met spek en eieren, gelaarsd en gespoord en gewapend met een up-to-date verrekijker, om de hele dag vogels te gaan bespieden in hun vlucht of rustend op een tak, en te genieten van hun *talen duizendvoud... gij die piept en tiereliert, wistelt en teutert, vezelt, orgelt, lispelt, ritselt, tjelpt en kweelt...* (Gezelle). Zijn vriendschappen koestert Henk met zorg, zo

wel wanneer het de vriend naar wens gaat als in moeilijker momenten. Heeft hij van vader de honger naar wetenschappelijke kennis geërfd, van moeder een meevoelend hart. Om God te leren liefhebben maakt hij een uitnemende keuze : de grootmeester in deze materie, kerkvader Augustinus. Hij leest en herleest hem van de eerste letter tot de laatste. *O Pulchritudo, semper antiqua et semper nova, o Schoonheid, zo oud al en telkens weer zo nieuw.*

In 1967 houdt zijn leeropdracht in Heverlee op, evenals trouwens het hele theologische en filosofische studiebedrijf. De faculteit godgeleerdheid gaat op in het CKS (Centrum voor Kerkelijke Studies) en onze scholastieken gaan naar de theologische faculteit van de KU Leuven. De filosofen van hun kant lopen voortaan college aan de UFSIA (Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius) te Antwerpen. Daarheen verlegt hij consequent zijn werkterrein, 1968-89. Hij doceert er wetenschapsmethodologie. Vanaf 1970 verleent hij tot 77 zijn gewaardeerde medewerking aan het opstellen van het *Modern Woordenboek* onder leiding van zijn ordegene Frans Claes.

In de jaren zeventig tiert welig het experiment van de 'kleine huizen', vooral in Leuven en Antwerpen. In 1972 start men een vestiging in de Kardinaal Mercierlaan 11 te Berchem. Henk behoort tot de acht eerste bewoners, waarvan er vijf verbonden zijn aan de UFSIA. Hij wordt er econoom en in 1980 zelfs overste, en leidt er in 1982 de verhuizing naar een nieuwe residentie, Agora op de Graanmarkt Antwerpen.

In 1986 verstrijkt de ambtstermijn als overste. In 1989 bereikt hij, vijfenzestig geworden, het emeritaat aan de UFSIA en legt hij het huiseconoomaat in andere handen. In 1994 melden zich de eerste merkbare symptomen van de kwaal die hem niet meer zal loslaten, en verlaat hij de redactie van *Streven*, waar hij zo aan verknocht was. Een nieuwe levensfase begint : die van het lijden in vereniging met de passie van zijn Heer. Toenemende hulpbehoefendheid brengt hem naar een ziekenkamer in Heverlee. Een laatste keer voert hem een vriend met de auto naar de Zwitserse Alpen. Een laatste keer kijkt hij, leunend op een behulpzame schouder, naar de meeuwen die zwieren boven een Scheldearm.

Voortaan moet een gekooid kanariepietje, vlak vóór hem in zijn zetel, ze symbolisch vervangen. Het stappen wordt moeizaam, ten slotte onmogelijk. Geen uitgelaten lachen meer, de spieren zijn verstard. Geen verstaanbare klank komt nog uit zijn beklemde keel, alleen maar een instemmend gebrom. Soms kan een pijnlijke grimas er nog af als iemand een oude mop bovenhaalt. Zeg, weet je het nog ?

Voor zijn familie en de trouwe vrienden die bij hem binnenwippen is het bijzonder droevig te ervaren hoe machteloos ze zijn om hun dierbare, eenmaal zo levenslustige Henk, zelf nu een beeld van machteloosheid, uit het moeras te trekken. Goede God, ondoorgrondelijk zijn uw plannen. Het was al zo in de manier waarop Gij uw enige Zoon hebt bejegend op het laatst van zijn bestaan op aarde. Ook bij Henk tekent het kruis elk resterend spoor van leven. Hij zit daar ineengedoken als een gewonde vogel, geduldig wachtend op de bevrijding. Deze komt er op 23 oktober 2005. De Heer verbreekt zijn banden. « Gooi je vleugels open, trouwe dieenaar en vriend, vlieg je Redder tegemoet in het 'eeuwig onontaard, geweldig zonnelicht' ».

PATER RENÉ BERTRAND (1924-2005)

Het is de tragiek van naar geest en gemoed hoogbegaafden dat, wanneer het lijden hen treft, ze er meer dan anderen door worden geraakt. Deze 'wet' heeft het levenslot van René Bertrand overheerst. Bepaalde geestelijke auteurs wijzen erop, dat deze gang van zaken vaak beschouwd wordt als een, voor buitenstaanders bedenkelijk, voorrecht van Gods liefste vrienden, in het spoor van Jezus, zijn geliefde Zoon.

Het begint al heel vroeg. Op dertienjarige leeftijd verliest hij zijn vader, een bankdirecteur, die een weduwe met acht kinderen achterlaat. René, geboren in Roeselare 25 september 1924, is de op één na oudste. Wanneer Thérèse sterft, het zusje dat vlak na hem komt, deelt de uiterst gevoelige jongen opvallend sterk in moeders smartelijk verdriet. Het bisschoppelijk college van zijn geboortestad wordt, wegens een bijbehorende af-

deling voor priesteropleiding, in zijn geheel ook het klein-seminarie genoemd. Met leerkrachten als Gezelle en Verriest, met pupillen als Rodenbach en Lievens, heeft het zich naam en faam verworven. Het houdt de traditie hoog ondermeer door de kwaliteit van zijn onderwijs. In 1943 verlaat René de retorica met een schitterend resultaat.

Hetzelfde jaar, op 4 augustus, meldt hij zich voor het noviciaat. De intrededatum is een maand vervoegd om de kandidaten te onttrekken aan de 'Arbeitsdienst', opgelegd door de bezetter. Na nog een jaartje klassieke filologie in Drongen vertrekt hij naar het Berchmanianum in Nijmegen, samen met zes lotgenoten uit onze provincie, en niet van de minste. Na de oorlog is het een tijdlang gebruikelijk dat Vlaamse scholastieken bij onze noorderburen gaan studeren: filosofie in Nijmegen, theologie in Maastricht. Deze regeling, gnuiven sommigen, herinnert aan de historische eenheid van de Nederlanden vóór de hervorming en aan de Benelux van recentere datum. Een voorafbeelding van de huidige toenadering?

Vier jaar stage opnieuw in het buitenland. Ons college OLV-ter-Zege in Costermansstad, vandaag Bukavu (Congo), hangt direct af van ons provinciebestuur en is dus geen missiegebied. René Bertrand wordt er poësisleraar, surveillant en koördirigent. 1949-53, zijn gloriëtijd. In een in-

stelling, uitgegroeid tot hét cultuurcentrum voor de stad en haar omgeving, met de wind in de zeilen, klimt de talentrijke jonge aanwinst tot het hoogtij van zijn kunnen. Samen met een dichterslijk begaafde leerling vertaalt hij een heel stuk uit Homerus in Franse verzen en brengt het produkt op de planken. Iedereen roemt zijn ronduit meesterlijke regie van *Le petit prince*, het tot toneel omgewerkte sprookje van Antoine de Saint-Exupéry. Muzikaal is hij niet minder bedreven. Wanneer de 'Cercle musical' uit de stad de opvoering van Glucks opera *Orphée* overweegt, doen ze, om de beroemde solo-aria *J'ai perdu mon Eurydice* een maximum volume te bezorgen, een beroep op Renés onovertroffen tenorstem. Op het sportieve vlak eveneens een uitblinker. Voor een plaatselijke krant is hij de geknipte sportverslaggever, onder de schuilnaam *Victor Lavu*. Een zeldzaam veelzijdig oertalent.

De theologie in Leuven, 1953-57, verloopt op hetzelfde hoge niveau. De cursussen maakt hij zich spelenderwijs eigen, zodat er nog ruim tijd overblijft voor aangenamer en 'menselijker' bezigheden. Sport bijvoorbeeld. In Nijmegen was hij de tenniskampioen, een fel begeerde en hevig bevochten titel, nu is zijn sparringpartner Paul (Pica) Van Roy, een allround sportsman. Toneel is een andere liefhebberij, al sinds zijn Bukavu-periode. Zelf speelt hij binnenshuis de titelrol in een stuk dat de avonturen van Christoffel Columbus voor het voetlicht brengt. Buitenshuis regisseert hij toneel in de volkswijk Bastinstraat. Dat hij dáár zijn vrije uren slijt, alsook met Ben Van der Schueren in het weeshuis van de Redingenstraat, wijst op de ontluikende belangstelling van deze rasintellectueel voor Jan met de pet en de opgroeiende jonge mens. Op 10 augustus 1956 ontvangt hij de priesterwijding uit de handen van His Lordship Stanislas Tigga, bisschop van Raigarh-Ambikapur. Zijn schrandere geest, gepaard aan een vlot expressievermogen, is bij de professoren niet onopgemerkt gebleven, ook zijn examencijfers liegen er niet om: hij haalt de licentie met 80%. In het vooruitzicht van een eventueel professoraat stellen de invloedrijke heren voor, dat hij zijn opleiding aan de Gregoriana voortzet met een biennium (twee jaar) in de dogmatische theologie. Vooraf brengt hij het normale derde proefjaar

door in Gandia, Spanje. In 1958-60 verblijft hij te Rome op het Collegio Bellarmino, vanwaaruit hij college loopt aan de Pontificia Università Gregoriana.

Daar en toen heeft ze zich voorgedaan, de fatale wending die zijn verdere leven heeft bepaald. Hoe ze ontstaan is, wie zal het zeggen? Altijd is René een perfectionist geweest, veeleisend voor anderen, méér eisend voor zichzelf. Zijn afsluitend proefjaar in Spanje had hij héél ernstig genomen: wat vraagt de Heer van mij? Zeker het tot gelding brengen, 'tot zijn meerdere eer, niet die van mij, en tot heil van de zielen', van mijn onverdiende talenten. Lichtjes verkrampd toch, toen al. In Rome studeert hij met onverdroten verbeterheid, 'dat de stukke eraf vliegen'. Even tot rust komen en een beetje verstrooiing zoeken, ontzegt hij zich. Af en toe komen de Vlamingen samen voor een gezellige kout bij een dampende espresso of cappuccino. René blijft daar liever weg: « geen tijd! ». « Niet verstandig, oordeelt iedereen, en dat voor een zo verstandig iemand ». U raadt de gevolgen. Onze vuurvreter raakt overspannen en moet onverwijld naar België terug voor een jaar volledige rust in 'La Ramée' te Ukkel.

Een drastische ingreep in 1961 zal hem redden. René verzaakt een loopbaan in het hoger onderwijs, zegt voorgoed vaarwel aan alle geestesinspanning. De edelmoedigheid en de sociale bewogenheid zijn ongehavend, en krijgen een onverhoopte uitlaatklep. Voortaan staat hij pater Ferdinand Bellens bij. Sinds 1960 heeft deze in de Antwerpse havenbuurt een prachtig sociaal apostolaat opgezet: de arbeiders en hun gezinnen aantrekken of opzoeken en tegemoet komen in hun materiële noden en geestelijke behoeften. Verbonden aan de gemeenschap van de Frankrijklei, kiezen ze hun uitvalsbasis midden in hun werkterrein: een bescheiden huisje in de Napelsstraat. Enkele maanden nadien verleggen ze hun centrum naar de Londenstraat 44, en dopen het buurthuis: '(Statio) Onze Dokken'. In 1971 neemt ook Theo Fonteyn, klaar met de theologie, zijn intrek bij hen. René en hij blijven ter plaatse. Ferdinand gaat wonen in de naburige Bredastraat, waar een bewaarengel met naam Emilia hem, door blindheid bedreigd, terzijde staat. Voor René zijn 'Onze Dokken' een ideale oplossing. Met

de dag voelt hij zich meer thuis in dat nieuwe milieu. Bellens' aanpak ligt hem helemaal.

Hoe moeten wij ons het leven van de havenarbeiders begin jaren zestig voorstellen? Elke dag zijn er twee aanwervingsbeurten. Tussendoor moeten soms honderden gegadigden daar uren staan schilderen. Om de tijd te doden vinden ze hun toevlucht in een van de tientallen herbergen in de buurt. Die doen gouden zaken. Maar er zijn ook mannen die geen bier drinken: voor hun gezondheid, wegens een oekase van moeder de vrouw, of omdat hun centen op zijn. Waar moeten die heen? De slimme paters zien een gat in de markt. Ze richten een 'Café zonder Bier' op, een gezellig alcoholvrij kroegje waar iedereen welkom is veertien uur dagelijks, en René klopt mede zijn uren achter de toog. De naam halen ze uit een liedje van Bobbejaan Schoepen. In 1964 loopt de dubbele aanwerving ten einde, maar de mannen blijven naar hun café afzakken tot hun pensionering.

Voor de neofiet is het even wennen. Zoals bij menig intellectueel, opgegroeid tussen boeken en geschriften, is René, als het op handenarbeid aankomt, een groentje, onbeholpen en stuntelig. Een paar welwillende stielmannen nemen hem in de leer en jawel, weldra kan hij al aardig overweg met hamer, tang, soldeerbout en allerlei gereedschap. Dat komt uitstekend van pas bij het inrichten van kapel en café. Op de moto en achter het stuur van een auto staat hij zijn mannetje.

Meestentijds heeft hij, gevolg van zijn ziekte, een loodzwaar hoofd, vol dikke mist en nevel, zoals hij dat zelf plastisch uitdrukt. Af en toe, vrij zelden, is hem een helder halfuur gegund. Dan is hij best in staat een artikel of preek op te stellen die er mogen zijn. Samen met de stijlvaardige Bellens schrijft hij van 1963 tot '73 zesmaal per jaar twaalf pagina's vol van een huisorgaan, *Onze Dokken*. Elk nummer wordt gedrukt in vijfduizend exemplaren, gratis verspreid aan het 'kot' (aanwervingslokaal), alsook in een vijftigtal eetzaal en kantoren van naties en stouwerijen, of in een of ander ziekenhuis waar een arbeider na een ongeval is opgenomen.

Alsof een tijdschrift niet volstaat publiceert René een heuse roman, *De Roste*. De eerste dokwerkersroman, uit het leven gegrepen en géén letter fic-

tie. Theo drukt er vijfhonderd exemplaren van, verkoopprijs twintig BEF, een spotprijs want zonder honorarium. Inspiratie genoeg : de auteur heeft zich hals over kop in het buurtwerk gestort. Hij kent zijn pappenheimers, neemt hun zorgen over, luistert naar hun pittoreske of tot vervelens toe herhaalde verhalen, deelt in hun dagelijkse bestaan als was hij er middenin grootgebracht. Pastoraal werk tot over zijn oren : de wijk telt duizend vijfhonderd bewoners en vierhonderd gezinnen. Tegen Kerstmis en Pasen zoekt hij ze allemaal op en nodigt hij ze uit voor de komende vieringen en bijbehorende feestjes. Op voorstel van Jos Peeters, die hem in Bukavu aan het werk heeft gezien, neemt hij op UFSIA de regie in handen van *An Inspector calls*, een thriller van John B. Priestley. Met brio, de man is lang niet uitgeblust. Initiatieven bij de vleet. In afspraak met de *Gazet van Antwerpen* zetten de paters tot zevenmaal toe, een wielervedstrijd op stapel, uitsluitend voor havenarbeiders, 'De Grote Prijs der Dokken'. Vier aparte categorieën : boven en beneden de veertig jaar, op een racefiets of op een gewone 'velo'. Er is een foto bewaard waarop men een dolenthousiaste priester Gods, u raadt wel wie, vanuit een volgwagen de hand ziet reiken aan een voorbij zwoegende renner.

Senioren, later ook de oudere jeugd, dagen wekelijks op voor hun spel, kaart, babbelnamiddagen of dito avonden. Jaarlijks is er een tiendaags bivakamp in bos en hei, tot jolijt van een vijftigtal kinderen tussen drie en zestien jaar. Eenmaal riskeert hij met de bejaarden op bedevaart te trekken naar Lourdes. Geen jaar gaat voorbij zonder dat één of meer dokwerkers verongelukken op de werkvloer. René gaat hun gezin sterkte inspreken en uitnodigen voor een herdenking in de kapel op 11 november. Na de zielenmis serveert men een koffietafel met een hartig woordje rond een 'koe-meke troost'. Als wijze moderator neemt hij er nog een gezinsgroep bij. Zo werkt hij welbewust de mondigheid van de leek in de hand. Het reilen en zeilen in kerk en samenleving bewaart voor hen geen geheimen meer. Voorts dringen honderderlei kleine dienstjes zich op : helpen verhuizen, formulieren invullen, kolen bezorgen, boodschappen doen, kinderoppas. Er komt geen einde aan de bezigheden, en de uren vliegen voorbij. Ook de ja-

ren.

Vijftien zijn het er uiteindelijk. In 1976 verlaat onze volksapostel 'Onze Dokken' waar hij zoveel geluk heeft gesmaakt en uitgedeeld. Zes maanden is hij te gast bij de familie Verschuere in Schoten. Daarna wordt hij 'operarius' in het Xaveriuscollege Borgerhout. 'Operarius', een containerbegrip, als je het mij vraagt, waar je alles in kunt stoppen. Rekbaar en inkrimpbaar dus. Voor René komt dat goed uit. Wegens zijn wankelende gezondheid blijken zijn mogelijkheden heel wisselend te zijn naar gelang van de dagen. Waar het nog kan, maakt hij zich, heel bescheiden, verdienstelijk in het bonte parochieleven, later in huis, wat zijn medebroeders vol begrip hogelijk waarderen.

Tot de dag aanbreekt dat hij niet meer kan zonder een nauwgezet en constant toezicht op zijn gezondheid. Door toedoen van Aloïs Vissers wordt hij in 1985 opgenomen in Huize Stracke te Boechout. Dat rusthuis is verbonden aan Capenberg, het sportterrein van Xaverius. Van pater Stracke, overleden in Borgerhout, wordt zijn meubilair hier als een relikwie bewaard. Dat Joseph de Crombrugghe, eertijds zijn huisgenoot in Bukavu, er aalmoezenier is en opgevolgd wordt door de innig meelevende Jan Vanderdonck, helpt René niet weinig om de stap te zetten en er zich opgenomen te voelen. Tot zijn blijde verrassing treft hij daar mevrouw De Preter aan, die hij in 'Onze Dokken' heeft gekend, hij gaf catechese in haar school. Een ware beschermengel. Toevallig heeft ze daar eveneens een veilig en aangenaam onderkomen gevonden. Een dame met talloze attenties, die echt met de zieke René te doen heeft en zich zijn lot aantrekt. Hij mag over haar auto beschikken om zijn hoogbejaarde moeder in Roeselare regelmatig op te zoeken. Deze overlijdt in 1995, nog net geen honderd jaar.

In Huize Stracke kan hij, zeker in het begin, zijn weliswaar erg beperkt 'operariaat' voortzetten. Hij doet zijn best, en slaagt er ook in, om zich in zijn omgeving te integreren. Voor de andere bewoners toont hij zich minzaam en innemend, en hij mag wederkerig van hen veel vriendschap ondervinden. Twintig jaar wordt hij met een mate-loze toewijding omringd. Wat helaas niet weg-

neemt dat het psychische lijden hem dag in dag uit in de tang houdt. Van nature ambitieus en creatief, gaat hij gebukt onder het gevoel van een totaal onvermogen. Zijn droevige, weemoedige blik zullen zijn familieleden en trouwe bezoekers niet licht vergeten. Graag heeft hij dat een bekende bij hem aanloopt, maar vaak begroet hij zijn bezoeker bij het binnenkomen met « Het doet me plezier dat ik je zie, maar veel zul jij er niet aan hebben, hoor ! » Pijnlijk.

Tot het einde blijft hij helder van geest. Hij sterft, voor zijn omgeving tamelijk onverwacht, in Boechout vrijdag 28 oktober 2005. De lange strijd is gestreden, alle kwelling is nu voorbij. Paulus spreekt van *delen in Christus' lijden om ook te delen in zijn verbeerlijking* (Rom 8,17). Wij mogen hopen dat dit voor onze zwaarbeproevede medebroeder René Bertrand ten volle bewaarheid wordt.

Aan het eind van de uitvaartdienst draagt Luc Versteyleen, huisgenoot en vriend, een sonnet voor van eigen inspiratie. Onder de titel *naar andre landen* schetst hij, aan de hand van persoonlijke herinneringen, René's laatste levensfase en overgang naar een nieuw bestaan.

*ja weet je nog rené van toen we aanbelandden
samen vertoefden ginder op schiermonnikoog
ik tekende de zee de duinen & de stranden
jij dichtte in 't latijn over een regenboog*

*en dan van jou die eertijdse toneelhoogstanden
ik timmerde op jouw verzoek dat spits verhoog
colombus speelde jij op weg naar andre landen
wat bield jij luide toen dat zeebestand betoog*

*je bield de laatste jaren geen betogen meer
je stille hoefde niet meer zeebestand te wezen
je leefde nu al lang in zwijgzaamheid van geest*

*je was niet meer colombus bedrijvig in de weer
je bent nu ginder ver gelukkig aan het wezen*

zo houden wij van jou rené nu nog het meest

PATER JOS SEGERS (1923-2005)

Al was hij op 6 maart 1923 geboren in Borgerhout en bleef hij daar wonen tot zijn negende jaar, toch wou Jos doorgaan voor een rasechte Antwerpenaar. Mijn ouders, zei hij, zijn allebei geboren en getogen sinjoren, 't zit mij in het bloed. Ze hadden elkaar leren kennen in bijzonder pijnlijke omstandigheden. Moeders oudste broer, Karel Lauwers, sneuvelde als soldaat-seiner in oktober 1918, minder dan een maand vóór de wapenstilstand. Zijn vriend Jan Karel Segers, van hetzelfde twaalfde linieregiment, werd ermee belast het droevige nieuws te gaan melden aan de familie. Hij belde aan en Jeanne, zus van Karel, deed open. Jan Karel Segers en Jeanne Lauwers trouwden een paar jaar later. Ze kregen zeven kinderen, waarvan er vier stierven binnen hun eerste levensjaar. Van de drie overigen is Jos de oudste.

Hij was trots op zijn afkomst. Moeders vader Jan Frans Lauwers was een pionier op het sociale vlak. Ondermeer was hij voorzitter van een vakbond van schilders en medebeheerder van een fonds voor ziekteverzekering, een primeur voor ons land. Haar broer Emiel kwam begin 1945 als verzetsman om in een Duits concentratiekamp. Haar jongste zus Irma huwde met de flamboyante bur-

gemeester Lode Craeybeckx die tijdens zijn langdurige ambtsperiode 1947-76 de metropool economisch en cultureel een ongelooflijke bloei en faam bezorgde.

Na de humaniora op het O.L.V.college verwerft Jos de kandidatuur handels- en financiële wetenschappen aan de Sint-Ignatiushandelshogeschool. Op 12 september 1944 treedt hij in te Drogen. Nog tijdens het noviciaat uit hij de wens om als missionaris te mogen vertrekken naar Congo. Met behulp van de schaars beschikbare documentatie bestudeert hij de sociaal-economische problemen van onze kolonie. Novicemeester Croonenberghs staat toe dat hij daarover een referaat houdt voor zijn metgezellen. De koersrichting is bepaald voor de toekomst. Toen al.

Dat is ook de reden waarom hij, in plaats van het normale junioraat, dadelijk de weg inslaat naar de filosofie, drie jaar 1946-49, met de graad van licentiaat als bekroning. In 1946 wordt pater John Janssens, die hem als provinciaal heeft aangenomen, te Rome verkozen tot generaal-overste van de orde. De eerste brief die hij richt tot de hele Sociëteit, gaat over het sociaal apostolaat. Dat is Jos uit het hart gegrepen. Victor Mertens, van 1955 af regionaal-overste van de Kisantumissie, bereidt een ploeg jonge jezuïeten voor om die brief in daden om te zetten in Centraal-Afrika. Het aanbod spreekt Jos sterk aan. Intussen heeft hij kennis gemaakt met het levenskader en de mentaliteit van de zwarten tijdens een stage als mathesisleraar op het klein seminarie van Lemfu, 1949-52. De theologie in Leuven 1952-56 verloopt naar wens. Ook hier sleept hij glansrijk de licentie in de wacht. Gewijd door 'zijn' bisschop Alfons Verwimp 24 augustus 1955, blijft de jonge priester nog twee jaar in Leuven, om aan de universiteit de licentie en aggregatie in de economische wetenschappen te behalen. Nog het derde proefjaar in Wépion en hij is klaar om zijn vleugels open te slaan « in dienst van de Kerk in Congo », zoals hij dat graag herhaalt.

Bij zijn aankomst wacht hem een benoeming in de confederatie van de christelijke vakbonden in Congo, CSCC, eerst als moderator, daarna als directeur van de studie- en vormingsdienst. De drie jaar 1959-62 die hij in de vakbondswerking bedrijvig is, vallen samen met de 'Indépendance',

de onafhankelijkheidsverklaring van de voormalige kolonie. Een bewogen tijd. In de aanloop ervan maakt hij, de eerste dag dat hij zijn kantoor betreft, een staking mee bij Otraco (Office des Transports Congolais). Samen met enkele professoren van Lovanium bereidt hij de vakbondsafgevaardigden voor die deelnemen aan de Ronde Tafelconferentie in Brussel. Het schijnt dat ze meer op de hoogte waren van de problemen dan de politieke kopstukken en het er merklijk beter afbrachten.

In maart 1960 wijzigt een landelijk congres van de vakbond de structuren. Het CSCC heet nu het UTC (Unie van de Congolese werknemers). Jos blijft directeur van de studiedienst. Hij geeft het tijdschrift *Formation* uit en een reeks brochures o. a. *Le syndicalisme en Les salaires au Congo*. Weinig tijd schiet er nog over om zich in te laten met de onlusten na 30 juni 1960 en de uittocht van de Belgische ambtenaren en militairen. Hij krijgt een vreemd aanbod : aalmoezenier te worden van de Congolese paracommando's. Gelukkig voor hem wil zijn provinciaal pater Mertens niet dat hij daarop ingaat. Wanneer eerste-minister Lumumba zijn sympathie laat doorschemeren voor het oostblok, stelt Jos een brochure op, *Le communisme*, die het UTC in duizenden exemplaren verspreidt, alsook een ontwerpstudie *Jalons pour un solidarisme africain*. Later zal ze hem nog van pas komen in zijn cursussen.

Het plan om met anderen een boerensyndicaat te helpen oprichten, komt niet van de grond. Integendeel, vanuit het binnenland duiken allereerste berichten op over de toenemende ellende onder de plattelandsbevolking. Hij geeft er zich rekenschap van dat hij totnogtoe bezig is geweest met een bevoorrechte minderheid. Moet hij niet méér opkomen voor de schromelijk verwaarloosde massa ? In mei 1962 lanceert het UTC een algemene proteststaking van de ambtenaren tegen de regering Adoula omdat deze haar beloften van versobering niet nakomt. Minister van binnenlandse aangelegenheden Kamitatu suggereert dat vreemdelingen die in de vakbond zijn geïnfiltreerd, de aanstokers zijn. Nu is op dat ogenblik Jos de enige in dat geval. Om zichzelf en anderen moeilijkheden te besparen dient hij zijn ontslag in en vertrekt hij naar Brussel voor een ver-

lengde vakantie. Zijn lijfspreuk verruimt hij resoluut tot « In dienst van de kerk én voor de bevrijding van het volk ».

Pater Mosmans, witte pater, is de grote aandrijver achter de heroriëntering van de bisschoppenconferentie na de onafhankelijkheid. In overleg met hem denkt Jos aan een nieuw project : een Nationaal Instituut voor Sociale Animatoren (INAS). Hij kan een inlander, Jacques Matabisi, overreden om er de directeur van te worden, hijzelf zal zijn assistent zijn. Met nog enkele inheemse medewerkers doorkruisen ze per jeep het hele grondgebied. Zo beleggen ze in 1963-66 niet minder dan zesendertig vormingssessies, waar jeugdleiders, leerkrachten, gezinsgroepen, dokters, ambtenaren, stafleden van allerlei organisaties en dergelijke meer de begunstigden van zijn.

Tussen 1967 en 76 is Jos secretaris-generaal van de bisschoppelijke commissie voor ontwikkeling. Deze overkoepelt een pak technische diensten als drukpers, radio, caritasinstellingen, medische zorg. Een uitschieter is een landelijk seminarie in Kinshasa omtrent nieuwjaar 1972, waar een inventaris van het reeds bestaande wordt opge maakt en geëvalueerd met de vraag hoe het nu verder moet.

Zorgvuldig voorbereid door een groep s.j. scholastieken in België gaat CEPAS (Centre d' Études pour l'Action Sociale) op 1 januari 1965 van start. Naargelang ze na hun studie aankomen in Congo, groeit de ploeg aan ter plaatse. Willy De Craemer, eind maart 2005 overleden, is de eerste directeur, later opgevolgd door achtereenvolgens Henry De Decker, Jos Segers (1976-86), Léon de Saint-Moulin enzovoort. Onder de activiteiten van de vereniging : het tijdschrift *Congo(Zaire)-Afrique*, een openbare bibliotheek, vormingssessies, rechtskundige bijstand, diverse experimenten. Naast zijn bestuurstaken begint Jos in 1975 een cursus economie aan het Filosoficum Canisius te Kimwenza. Vanuit Abidjan, Ivoorkust, komt er een verzoek om de activiteiten van INADES (Institut Africain pour le Développement Économique et Social), hoofdzakelijk via schriftelijk onderwijs en sessies bestemd voor het platteland, in te schakelen in CEPAS. Beide werkingen lopen immers parallel. INADES-FORMATION ZAIRE, waarvan Jos 1984-87 eveneens de leiding uitoefent,

brengt twee nieuwe diensten met zich mee. De eerste heet de MAV (Moyens AudioVisuels, naderhand aangevuld door TA (Technologie Appropriée), met Didier de Failly. De tweede dienst betreft de sector 'Cadres', waar Guy Verhaegen de promotor van is, met voor Jos alweer een golf van sessies in alle richtingen.

Wegens zijn gezondheid is hij in 1987 hard toe aan een sabbatjaar in België. Het is voor hem ook duidelijk dat hij, gezien zijn aanleg en leeftijd, het best dient, niet langer in bestuursfuncties, maar in de intellectuele en geestelijke opleiding van toekomstige leiders. Deze bijstelling blijkt zodra hij terug ten tonele verschijnt, nu te Kinshasa in de gemeenschap van het Bobotocollege tot 1997, één jaar in het huis Pierre Favre, vanaf 1998 in Kimwenza Canisius. Hij blijft schrijven en neemt alles aan : biechthoren, lezingen, voordrachten, radio-uitzendingen, cursussen. Naar alle kanten zwemt hij uit als professor : het Johannes XXIII-groot seminarie, de Facultés Catholiques de Kinshasa, het seminarie St.Kaggwa, het IST (Institut Supérieur des Sciences du Travail), het Instituut voor Afrikaanse spiritualiteit, het Instituut St.Augustin, het theologicum o.m.i. Mazenod in Kintambo, ten slotte een cursus economie op Canisius zelf. Deze drukke agenda weet hij te combineren met pastoraal werk, als weekendkapelaan op de hl.Pius X parochie. Hij lijkt wel ontembaar. Hoewel niet officieel, beschouwt hij zichzelf als genaturaliseerd tot Congolees burger, zó voelt hij zich ingeworteld. Als blijk van erkentelijkheid voor bewezen diensten wordt hem het ereteken van ridder in de Kroonorde aangeboden. Eerst staat hij er weigerachtig tegenover, maar uiteindelijk neemt hij het aan, zoals hij zegt « namens die vele missionarissen, die hebben willen delen in de geboortepijn van een nieuwe Congolese natie ».

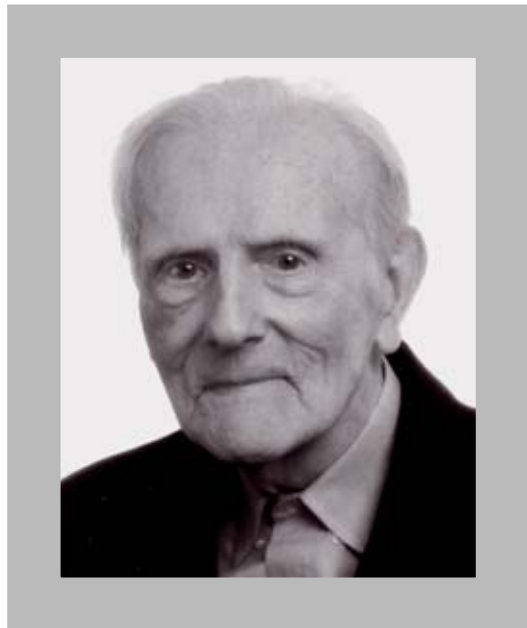
Het kost hem dan ook veel hartzeer wanneer een reeds jaren woekerende kwaal, met duizeligheid en hoofdpijn, hem in 2001 dwingt naar ons land terug te keren ter verzorging. Nog laat hij Afrika niet los. In Heverlee zit hij ofwel vóór de computer zijn memoires aan het opstellen, tot stichting van de aankomende generaties, leken en medebroeders, of houdt hij zich onledig met de vertaling van *Development as Freedom*, van de Indiase

economist en Nobelprijswinnaar Amartya Sen. Een andere keer is hij bezig met het schiften, ordenen en commentariëren van stapels foto's en documenten. Zijn opzet is deze albums na te laten aan de provincie van Centraal-Afrika, als een uniek getuigenis uit het verleden.

Wie het leven van Jos Segers overschouwt, doet misschien de indruk op : hier staan wij voor een onvervalste idealist, die van het ene succes naar het andere vliegt. Zo is het niet. Juist door zijn hoog grijpende verwachtingen en de onstuimige, soms voortvarende manier waarop hij ze wil verwezenlijken, moet hij wel in botsing komen met de harde realiteit. Hij stoot op de brutale ervaring dat politiek gekonkel, winstbejag en machts-honger, én de beperktheid van mensen om je heen én van jezelf, iemand tot machteloosheid kunnen doemen. Tot viermaal toe wordt hij zwaar op de proef gesteld : tegenwind in de vakbond, op de sociale school, in de interdiocesane commissie voor ontwikkeling, op CEPAS. En wat zien wij gebeuren ? Telkens weer herstelt hij zich en onderneemt hij iets anders. Wat een veerkracht huist in deze kerel ! Zijn ideaal houdt hem in zijn greep. Dat profetische, soms utopische aspect komt keer op keer naar voren in de onvoorwaardelijke inzet van een herboren man. Willen wij daarvan het geheim achterhalen, dan moeten wij dieper graven : zijn hoge onschokbare waardering voor het hem zo dierbare Congolese volk. Ondanks een algemeen verbreide ontgoocheling tegenover de gang van zaken, blijft hij er rotsvast van overtuigd dat een prachtig land met vijftig miljoen inwoners toekomst heeft. Nooit heeft hij willen zwichten voor welk 'afro-pessimisme' ook.

Wat zijn eigen psychologie betreft heeft de ziekte hem ernstig geraakt. De laatste maanden bevremdt zijn omgangsstijl vrienden en huisgenoten. Naar het einde toe evenwel komt de ware Jos opnieuw aan de oppervlakte. Twee weken vóór zijn dood bekend hij met trillende stem : « Ik heb een mooi leven gehad. Nu offer ik mijn lijden voor de miljoenen Congolezen die van honger zijn omgekomen of die vermoord werden » en de tranen staan in zijn ogen. Die woorden zijn hem ingegeven door het lichtend voorbeeld van de Heer Jezus, om wie het allemaal is begonnen. Dáár ligt, doorslaggevend, de laatste krachtbron die hem

levenslang heeft rechtgehouden. Jos Segers is vroedig in zijn slaap vertrokken kort na middernacht op 4 december 2005.

PATER JAN-MAURITS HUYBENS (1920-2005)

Het leven van pater Jan-Maurits Huybens is een schoolvoorbeeld van hoe een veelbelovende aanleg, uitgerust met uitzonderlijk talent, niet heeft opgeleverd wat het aankondigde. Een wankele gezondheid, fysiek en nadien ook psychisch, was daarbij doorslaggevend.

Maurits was de jongste van negen, het 'kakenest', in een gezond boerengezin uit Winksele bij Leuven. Hij ziet er het levenslicht op 8 september 1920. Voor de humaniora pendelt hij naar Leuven. Op het Sint-Pieterscollege een uitblinker in alle opzichten. Primus perpetuus van zijn klas, met vlak achter hem aan de later bekende kanunnik Paul Anciaux, magister in de theologie. Maurits Huybens is een goedlachse, ondernemingslustige halfwas met een uitgesproken aandacht voor de zonnige kant van het leven, daarin ongetwijfeld geholpen door een opvallende be-gaafdheid zowel op het vlak van verstand en verbeelding als van karakter. Alle problemen

heeft hij op slag door en vlotjes papt hij aan met Jan en alleman. De burgerzoontjes uit de stad, de fils à papa, kijken op naar deze complexoze buitenjongen.

Een omstandigheid waarvan hij pas later de draagwijdte zal beseffen : het Sint-Pieterscollege in de Minderbroedersstraat heeft als buur het studiehuis van de jezuïeten, met een bonte bevolking : paters op leeftijd, deftige heren, norske bromberen, minzame grijsaards, maar ook een pak jonge theologiestudenten, onder wie de vierdejaars, pas gewijde priesters. Het liturgische gebruik van die dagen schrijft voor dat elke priester dagelijks privé celebreert. Daarvoor zijn, verspreid in de kerk en door het hele huis, kleine altaren opgesteld, zodat iedereen 's morgens op het gewenste uur zijn verplichting kan nakomen. Een aanvullende regel zegt dat het volk Gods in elke mis minstens door één misdienaar vertegenwoordigd hoort te zijn. Die levert het aanpalende college. Na de mis krijgen ze in een spreekkamer een hete kop koffie en een ontbijt, onder het waakzame oog van broeder portier Jan Looymans, een kloek vijftiger, die er de nodige orde in houdt. Onder de snaken is onze Maurits een gangmaker. De broeder dwingt een natuurlijk gezag af en straalt een aanstekelijke vroomheid uit. Het valt dan ook niet te verwonderen dat uit de misdienaars, zo al vertrouwd met een jezuïetenmilieu op zijn aantrekkelijkst, menige roeping voor de Sociëteit ontspruit. En niet van de minste, al hadden de diocesane priesters-leraren ze liever de weg naar het seminarie zien inslaan. Maurits is een van hen. Ja, en hoe gaat dat ? De kandidaten trekken hun vrienden mee. Zo zal op de uitvaartdienst de homileet Rik Imberechts met een dankbaar gemoed getuigen hoe de overledene, die hem een jaar voorafging, voor hem zowat de rol heeft gespeeld van de apostel Andreas die zijn broer Simon Petrus bij Jezus bracht.

Jan-Maurits stapte op 23 september 1938, pas achttien geworden, de zware poort van de Drongense Oude Abdij binnen. Tijdens het tweede jaar slaat het hele noviciaat in mei 1940 op de vlucht naar Zuid-Frankrijk, onder commando van magister Paul Croonenberghs. In Abbéville is de troep verspreid in kleine groepjes, turmen genoemd, van vier à vijf man. Daar is frater Huybens

met zijn metgezellen op het nippertje aan de dood ontsnapt. Een vijandelijke luchtaanval verrast hen, een van hen vlucht het station binnen en komt er om, nog wel een kandidaat voor het volgende jaar uit Tielt, onderweg opgepikt. Kort na de eerste geloften velt een kwade pleuritis de door de voedselschaarste als gevolg van de oorlog verzwakte Maurits : zijn eerste confrontatie met het lijden.

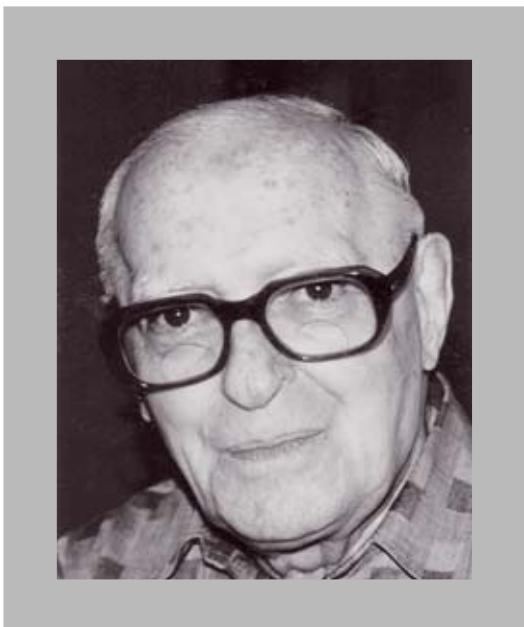
Niettemin kent de centrale commissie te Brussel hem de titel van kandidaat klassieke filologie toe met de grootste onderscheiding. Na het junioraat de filosofie in Turnhout, Namen en Godinne, 1942-45. Hij schakelt over naar de positieve wetenschappen aan de Leuvense universiteit, een studierichting die hij met een helaas wegens ziekte onvoltooide derde jaar afrondt, na een jaar 'regentie' te Aalst in de 'grammatica superior' (toen de derde Latijnse genoemd) met fysicalessen in diverse klassen. Hij is klaar voor de theologie in Leuven, licentie 'cum laude' en priesterwijding door de Indiase bisschop Nicolas Kujur 24 augustus 1952. Gedurende de vormingsjaren is hij vaak haantje-de-voorste van de communiteit, zodat hij wel eens lachend 'de baas' wordt genoemd. Die 'baas' staat hem goed en zal hem levenslang bijblijven. Eenmaal het derde proefjaar van de jezuïetenopleiding 1953-54 in Firenze met instructor D.Bianchini achter de rug, maakt de veelzijdig begaafde alweer de overstap naar het speculatieve denken : biennium filosofie te Rome. Hier slaat het noodlot opnieuw toe - mijn verhaal wordt eentonig, lieve lezer(es) -. Ziek verlaat hij de eeuwige stad en keert hij naar Leuven terug. Tot driemaal toe vinden wij in de catalogus naast zijn naam de vermelding 'parat lauream', bereidt een doctoraat voor, in 1956, 1959, zelfs nog in 1967. Die 'laurea' evenwel heeft zijn slapen nooit omkranst, telkens remt een of andere kwaal hem brutaal af. Je zou voor minder de moed laten zakken. Hij niet, hij vecht door. Als hij, ongeduldig geworden, zijn genezing en het beheer van zijn medicatie in eigen handen neemt, is het hek van de dam. De schade die hij zodoende aanricht, is moeilijk te schatten. Begrijpelijk (of juist niet ?) voor wie hem beter kent. Arme baas ! wat hebben de herhaalde tegenslagen al die jaren jou aangedaan ! wat heb je jezelf aangedaan !

Ondertussen bezit hij nog genoeg veerkracht om in een regelmatig organigram zijn mannetje te staan. Van 1957 tot 69 doceert hij geschiedenis van de middeleeuwse en moderne wijsbegeerte aan onze faculteit te Leuven en te Heverlee. Natuurwetenschappelijk getraind kiest hij Teilhard de Chardin tot studieobject. Hij wijdt hem een vijftal artikelen, overigens belangrijke bijdragen. In een ervan waagt hij een schuchtere poging om Teilhard door te denken. Via een leeswijzer leidt hij zijn studenten op een heel didactische manier binnen in het originele denken van deze grootmeester filosoof-theoloog-geoloog. In 1960 wordt hij aangesteld tot adjunct-hoofdredacteur en Europese uitgever van het prestigieuze *International Philosophical Quarterly*, van 1962 tot 68 brengt hij het zelfs tot hoofdredacteur. Maar die vervelende gezondheid toch ! Alsof het tegensputterende lichaam (Franciscus noemde het broeder ezel) zijn flitsende geest weigert te dragen. Nooit is hij kunnen doorbreken tot wat men een groot filosoof noemt, al had hij er de stof voor. Erger nog, het vege lijf dwingt hem in 1968 het te zwaar geworden redacteurschap evenals weldra het professoraat in te leveren voor het aalmoezenierschap op Pellenberg bij Leuven. Tegelijk is hij er patiënt en patiëntenbegeleider. In zijn jeugd had hem, vurige enthousiasteling, het apostolaat bij jongeren en jonggehuwden voor ogen gezweefd. Nu is zijn publiek wel gewijzigd en zijn eigen mogelijkheden hebben een andere toets gekregen. Voor een pastor die uit ervaring weet wat ziek zijn inhoudt, die een medische encyclopedie vaker hanteert dan een wijsgerig naslagwerk en die, niet over het hoofd te zien, uit het volk stamt, moet het een verademing geschieden hebben, zich aan deze nieuwe taak te wijden. Altijd heeft hij gedroomd van wat apostolaat bij gewone mensen tussendoor. Hij heeft iets van onverbloemde volkse humor en grimmige rebellie tegen welk gezag ook. Jan met de pet is bovendien erg op rechtvaardigheid gesteld. Reeds in het begin van zijn delicate opdracht ontdekt Maurits gesjoemel in zijn omgeving. Hij rust niet eer het recht is hersteld. Een soort bitterheid sluipt bij hem binnen, die jammer genoeg in andere domeinen begint door te sijpelen. Een fijngevoelig en verstandig man, zult

u wellicht opperen, kan zomaar niet alles over zich heen laten gaan. Is daarmee alles gezegd ? Hier betreden wij een terrein waar een kroniekschrijver zich onzeker voelt. In 1986 zet Maurits een punt achter zijn verblijf in Pellenberg en betreft hij definitief een kamer op de ziekenafdeling van Heverlee. Tot 2005 staat hij opgetekend als 'scriptor', schrijver, maar veel stelt dat niet voor. Meer en meer verschanst hij zich in zijn kamer. Hij laat zich niet bepaald kennen als een gemakkelijke zieke. Grillig, onberekenbaar, onredelijk soms, het meest nog tegenover hen die hem het innigst genegen zijn en het beste met hem voorhebben : de verpleegsters, de oversten, zijn intimi. Goethe beschrijft als typerend voor de romanticus *Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt*. Bij hem beklijft dat tot een karakterhouding. Wat er in de laatste tijd in baas Huybens is omgegaan, dat is het geheim tussen hem en zijn Schepper. Taai en moedig is hij door een donkere tunnel heen gestrompeld. Denk maar aan die zes jaar lang volgehouden nierdialyse, driemaal in de week naar het ziekenhuis. Gelukkig beschikt hij over onschatbare medebroeders. Aan een vriend spreekt hij van zijn Calvarie, op het einde van zijn Golgotha. En wat gaat hij de laatste maanden rond tien uur in de morgen dagelijks bij Maria doen ? Hij duwt zijn rolstoel, alle hulp afwijzend, tot vóór haar beeld in de gang en kijkt haar vertederd aan, minuten lang. Wij hebben tal van vraagtekens bij dat onmenselijk zwaar beproefde leven. Op zijn sterfdag, 28 december 2005, heeft de barmhartige God (hij noemt Hem onze Vader én Moeder) voor ons die vraagtekens omgezet in één groot uitroepteken van dankbaarheid, voor Maurits zelf van bevrijding en verheerlijking. *God is groter dan ons hart*, zegt Sint Jan, en *Hij weet alles*.

PATER ALBERT VAN DEN ABEELE (1915-2006)

Albert Van den Abeele is geboren in Koekelare (W.-VI.) op 25 oktober 1915, terwijl de wereldoorlog woedde tot vlak in de buurt. Hij was erg verknocht aan zijn geboortestreek en hield er onaf-

gebroken contact mee via zijn innig meelevende familie, het parochieblad en de plaatselijke missiebond. Na de gemeenteschool volgt hij de humaniora in Turnhout als leerling van de Apostolische School. Dat hij daar terecht komt is niet zo verwonderlijk. Zijn onderwijzer, meester Defoort, vader van de jezuïet-missionarissen Germain en Marcel, heeft er een handje van weg om zijn leerlingen te doen popelen voor de missies. De 'apostolieken', afkomstig uit alle hoeken van Vlaanderen en Zuid-Nederland, krijgen kost en inwoning en doen hun secundaire studie dankzij een steunfonds, gespekt door 'weldoeners'. Ze leven apart, in een hiërarchisch groepsverband, met verregaande onderlinge verantwoordelijkheid, onder supervisie van een paar jezuïeten. Tientallen missieroepingen voor allerlei congregaties en ordes zijn eruit voortgekomen. Pas in 1958 wordt de school opgeheven.

Op 23 september 1935 treedt Albert in te Drongen. De normale jezuïetenopleiding geniet hij hier in het land. Junioraat in Drongen 1937-38. Filosofie in Egenhoven en Wépion 1938-41, tussendoor een bewogen vlucht in mei 1940 en verblijf op het Kanaaleiland Jersey. Stage als surveillant op Xaverius Borgerhout 1941-44. Theologie in Leuven 1944-48 met priesterwijding

door aartsbisschop Ferdinand Perier van Calcutta 24 augustus 1947.

In december mag hij naar India. Van die reis per vliegtuig, een Dakota van de firma Aero-Holland, brengt hij nadien een uitgebreid verslag uit, een soort logboek. Als enige priester leidt hij een groepje van zes van geestdrift blakende scholastieken, allen voor het eerst naar de missie. Hij mag de spits afbijten met een jaar talenstudie in Ranchi, en het derde proefjaar in Sitagarha-Hazaribag, onder instructor Jan-Baptist Moyer-soen.

Eindelijk is hij klaar om aan de slag te gaan. Wie pas als gevormde priester eraan begint, heeft het doorgaans lastiger om zich in te werken in een wildvreemde mentaliteit. Dat verklaart mede Alberts vele verplaatsingen, de meeste op eigen verzoek. Deze handicap vergoedt hij door een rusteloze bedrijvigheid en een opmerkelijke nauwgezetheid in alles wat hij onderneemt. Van meet af aan kiest hij, na een kortstondige omweg langs het schoolwezen, voor het doordeweekse parochiewerk, in zijn ogen de meest volksnabije missionering, en afwisseling is er genoeg. Wat hem voor ogen staat is te worden, zoals Jezus, een goede herder voor zijn kudde. Hij kent zijn schapen en zijn schapen kennen hem. Hij láát zich ook kennen, onbevangen, ongeremd, een man in wie geen zweempje bedrog is. Voor talloos velen, vooral de geringsten, heeft hij zorg gedragen en zijn beste krachten weggeschonken zonder te berekenen.

Appeltje voor de medebroeders, een koosnaampje afgeleid van zijn vervormde familienaam, treffen wij achtereenvolgens aan in Mahuadanr, waar hij de laatste religieuze geloften aflegt, Mandar, Samtoli, Mamarla, Gayaganga in Darjeeling, Gumla, Majhatoli, Tongo: daar heeft hij het langst (1964-71) en het liefst gestaan en naar hartelust zijn vleugels kunnen uitslaan. De inlanders kennen hem als 'Chundru Father', de keurig onderhouden pater. Zelf neemt hij genoegen met 'Bander Habil', zoals zijn naam klinkt in de mond van de dorpelingen. In die dagen is Tongo een uitgestrekte parochie met zevenendertig wijkkappen. Een enorme verantwoordelijkheid. Om maar iets te noemen: iedere zaterdagavond drie uur in de biechtstoel. Hij is een van de eersten

die de vernieuwde liturgische normen invoeren. Hij zet zijn schouders onder het project van de St. Peter's Boys High School, en in samenwerking met de zusters ursulinen van Tildonk, van de tegenhanger ervan voor meisjes. De christenen van drie naburige dorpen weet hij te overtuigen om een eigen begraafplaats aan te leggen. Ongetwijfeld bestaat zijn voornaamste nalatenschap in het oprichten van een parochie in Bardih, los van Tongo, aan de overkant van de rivier de Sankh. Aldus bereidt hij de komst voor van pater Albert Limpens, die als pas aangestelde pastoor de bouwwerkzaamheden kan voltooiën met een gloednieuwe kerk. De volgende post is Lohardaga, waar hij het zowaar tot deken schopt. Terug naar Ranchi als minister aan het groot-seminarie. Pastoor in Kaimo bij Lohardaga, met lessen aan de ursulineschool. Opnieuw Majhatoli, schooldirecteur. Pastoor te Kanke. Idem in Doranda.

In 1985 geeft men hem de raad het voortaan wat rustiger aan te doen. Hij vestigt zijn penaten in het omvangrijke Manresa House te Ranchi, gedurende tien volle jaren in wisselende functies. Hij heeft van die fijne attenties. Zo bijvoorbeeld een tijdlang elke dag met de motor mis gaan lezen voor een religieuze die met gekneusde ledematen ligt te convalesceren vijf kilometer daarvan. Hij sluit zijn activiteit in India af als aalmoezenier van de Soso Carmel Ashram en als subminister op St. Xavier's Doranda.

Hij kuiert al aardig naar de tachtig en zijn gezondheid baart aldoor meer zorgen. In 1995 komt hij over naar België voor een heupprothese, op aanraden van orthopedist Dr. Amit Mukherjee, die zijn praktijkopleiding ontvangen heeft in Pellenberg (Leuven). Weer pent onze ijverige kroniekschrijver een omstandig verslag neer van de tweedaagse vlucht 20-21 mei 1995. Na zesentwintig jaar gestadig verblijf in India, te tellen vanaf een overkomst voor vijf maanden vakantie in 1969. Toen kwam deze na éénentwintig jaar India. Deze keer evenwel zal de terugkeer definitief blijken. Zijn medepassagiers zijn Jo Köhlbrugge, medewerker van Vic van Bortel in Boys'Town, en Jules Backaert, de 'bankier', op identiek dezelfde dag in hetzelfde jaar geboren als hijzelf en die hij lachend zijn tweelingbroer noemt. Een avontuurlijke reis, zeker voor een half-

kreupele. Jules is zijn onschatbare bewaarengel. Hoe dan ook, ze geraken thuis. De heupoperatie wordt succesvol uitgevoerd, niet in Leuven zoals gepland, met ellenlange wachtlijsten, maar wél in Genk. Op 17 augustus 1995 neemt hij, behoorlijk hersteld, zijn intrek in Dijlehof Leuven. De laatste levensfase is ingeluid.

Dijlehof als standplaats is zijn keuze. Het rusthuis voor bejaarden staat op het terrein waar zich indertijd ons studiehuis bevond. In de intussen gesloopte grote gotische kerk heeft bisschop Perier hem tot priester gezalfd. Dus in zekere zin 'back to the roots'. Hij laat zich kennen als een vrome religieus, stipt in het nakomen van voorschriften en liturgische rubrieken. Zijn hoofdtaak is dan ook 'kerkprefect' in onze bescheiden huiskapel. Vóór de eucharistie begint is hij ook dagelijks druk in de weer om het benodigde klaar te zetten. Alles, op zijn kamer of waar hij zich ook ophoudt, moet keurig in orde zijn. Zijn opmerkingsgave valt op : niets ontsnapt zijn alziend oog, en hij aarzelt niet om anderen, de sloddervossen in de eerste plaats, terecht te wijzen zodra ze een steek laten vallen. Zijn tweede taak ligt in dezelfde lijn : de huistelefoon bedienen en de ochtendpost uitdelen. Aldus heeft hij de primeur van het nieuws in huis en in de wijde wereld. Over alles heeft hij zijn zegje. Alles is ook aanleiding om zijn eigen verhalen aan de man te brengen. Aan zijn tafel stokt het gesprek geen moment. Soms is zijn debiet niet te volgen, hij springt van de hak op de tak, en het moet gezegd : vaak is het van 'In India dit' en 'In India dat'. Jawel, zijn hart is ginder blijven kloppen.

Nog is hij niet zolang bij ons, of hij krijgt al bezoek van drie Indiase bisschoppen ineens. Ze zijn onderweg voor hun 'ad limina' bezoek aan Rome en maken een ommetje om de (oud)-Indiërs in Leuven op te zoeken, toch wel een blijk van waardering, zou ik denken. Er komen in de loop van de jaren nog ettelijke hoge gasten over de vloer : oud-parochianen van hem, oud-studenten, vroegere medewerkers. Met kennelijk genoegen brengt hij de gesprekken in herinnering die hij gevoerd heeft met Mother Theresa. Haar opvanghuizen en weeskinderen profiteren duchtig van wat de Koekelaarse missienaaikring voortbrengt aan kleren. Van hun kant krijgen de inheemse pa-

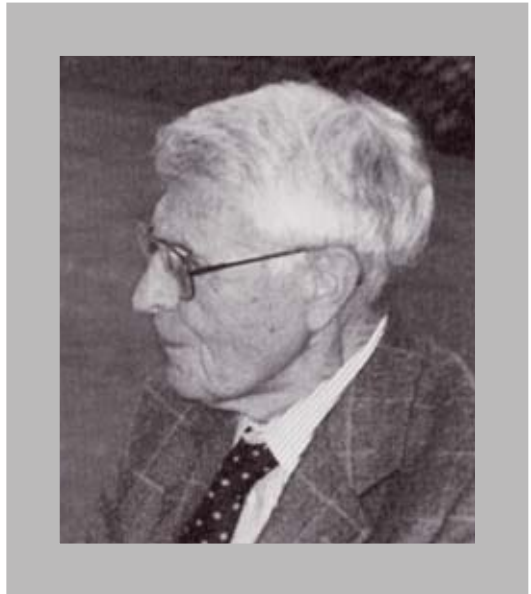
rochies prachtige kazuifels en andere paramenten toebedeeld. Ze zijn niet de enige begunstigen. Geregeld stuurt hij geld naar zijn voormalige medewerkers, zijn nog resterende vorm van missionering. Op zijn uitvaart staat Milianus Beck (RAN), doctorandus aan de KULeuven en vriend geworden, mee aan het altaar.

Een ander bewijs van zijn ordescheppende geest. Boven vermeldden wij al zijn uitgebreide reisverslagen. Zijn rangschikkingsdrift of hoe je het ook noemt, produceert aan de lopende band allerlei gedetailleerde lijsten. Wij troffen ze aan in zijn nalatenschap. Lukraak een greep daaruit : de bemanning van de transportvliegtuigen ; de nog in India werkzame Vlaamse jezuïeten ; de zes medebroeders afkomstig van Koekelare, van wie de oudste velen onder ons bekend is uit de opgelegde noviciaatslectuur : Peter Arnoudt, schrijver van *De navolging van het Heilig-Hart*, missionaris onder de Indianen van de VS, in het spoor van Jan-Pieter De Smedt ; voorts zijn drie valpartijen in het slijk van Chota-Nagpur tot op de vloer van zijn kamer op Dijlehof ; wie hem is komen opbeuren tijdens ziekenhuisverblijven ; enzovoort, enzovoort. Het lijken wel erg pietluttige onderwerpen. Schud niet meewarig het hoofd, lieve lezer(es) in de bloei van je jaren. Dat is nu eenmaal oud worden en oud zijn : de onbenulligste dingen krijgen ongeziene afmetingen. Het rijk Gods lijdt geweld en voltrekt zich tot in de snippers van het versmalde bestaan.

Vasthoudend aan de geestelijke praktijken en rituelen van voorheen (zo bewaart hij tekst en muziek van overjaarse kerkliederen), volgt hij niettemin met onverholen belangstelling het hedendaagse reilen en zeilen van de kerk in Vlaanderen en wereldwijd. Hij verslindt de weekbladen *The Tablet* en *Tertio*. Leest en maakt aantekeningen, in zijn regelmatig lopend, duidelijk leesbaar handschrift, bij Schillebeeckx, Lohfink, ter Linden, Grün, Schmidt, Arts, Varillon, Dupuis, Danneels, Sesboué, Standaert, Lenaers, Dekesel, Steen 'e tutti quanti'. De geest staat niet stil, de tong staat niet stil, de pen staat niet stil.

Het past wat langer te verwijlen bij zijn opmerkelijk levenseinde. Alles is ordelijk voorbereid, waar zijn boeken en spullen heen moeten. Nog twee feesten had hij graag meegemaakt, hééft

hij meegemaakt : de jubilee zeventig jaar jezuïet en zijn negentigste geboortedag. Veertien neven en nichten zijn op 31 oktober laatst present op Dijlehof. Aperitief, lekker feestmaal, eucharistie mét homilie, gezellig napraten in het salon. Op 14 november valt hetzelfde onthaal nog zes andere neven en nichten te beurt. De daarop volgende weken zien wij zijn krachten en vitaliteit gestaag afnemen. Kerstmis en Nieuwjaar meegevierd 'en sourdine'. Huisbezoek en een lang en deugddoend onderhoud met pater provinciaal. Afscheid van de communititeit, de familie, de vrienden, met het steeds wekerend refrein « Het is het einde, ik mag sterven, dank voor alles ». Vrijdag 13 januari, hij houdt vanuit zijn bed de datum in het oog als had hij een geheimzinnige afspraak, helder van geest, is Albert Van den Abeele in de vooravond van ons heengegaan in de armen van een toegesnelde verpleegster, terwijl hij maar dankt en aldoor blijft danken. Zo'n afsterven hebben ze nog nooit meegemaakt.

PATER ANDRÉ LEROY (1917-2006)

Rond de figuur van pater André Leroy heeft er altijd een waas van geheimzinnigheid gehangen, ook voor zijn intimi. Het was een man van onver-

wachte uitspraken en replieken. Zijn rijk gemoed hield hij angstvallig verborgen, tot hij zich op een onbewaakt ogenblik bloot gaf, tot blijde verbaazing bij wie het mocht meemaken.

Zijn bakermat ligt in Angers, een heel eind in Frankrijk. Hij is er geboren op 31 oktober 1917, nadat de meeste bewoners van de frontstreek uitgeweken waren ver van huis. Na de oorlog zet vader in het herrijzende Ieper een ijzerverwerkend fabriekje op. André, de vijfde in een rij van zes kinderen, volgt de humaniora aan het Sint-Vincentiuscollege « waar een grote vrijheid heerste », getuigt hij later met welgevallen. Principaal Cyriel Verhaeghe vangt er zelfs de roerigste, elders geweerde elementen op. Iedereen voelt er zich lekker. De jongens beantwoorden deze toetschietelijke verdraagzaamheid met een wakkere schoolspirit en een warme genegenheid voor hun opvoeders. In de 'lettergilde', gereserveerd voor de hoogste klas, laat André zich kennen als een geducht debater. Op het sportieve vlak is hij de schoolrecordhouder voor de honderd meter sprint. Als hij in 1937 uit de retorica komt, vindt vader het nog te vroeg om zomaar naar het klooster te trekken. Eerst je legerdienst, die maakt je meer mans en rijper om over je toekomst te beslissen. Zoonlief wordt, zij het met enig tegenstribbelen, soldaat bij de cavalerie. « Wie nooit met paarden is omgegaan, grapt hij, kent het leven niet ». Dat betekent echter ondermeer dat hij, als novice te Drongen pas op de hoogst ongewone datum van 5 januari 1939 ingetreden, van meet af aan een buitenbeentje is. Daar zorgen de opeenvolgende mobilisaties voor, die hij als gewone dienstplichtige onder de wapens, niet als 'cibist' ondergaat. Het canonisch voorgeschreven verblijf op het noviciaat vult hij in een heel apart ritme in. In mei 1940 raakt hij krijgsgevangen en hij komt uit Duitsland pas vrij in januari 1941. Ik zie hem nog te Drongen aankomen, asgrauw, graatmager, ongeschoren, in een uitgerafeld soldatenplunje. De eerste geloften legt hij af op 8 september 1941, twee jaar en acht maanden na zijn intrede.

Wegens die achterstand mag hij zonder verwijf de filosofie beginnen. In de diaspora : Wépion, Turnhout, Burnot, Maredsous. Zoals u ziet ligt de begeerde wijsheid in die dagen van bezetting wijd uiteen gespreid. In 1944 wordt hij aangesteld tot

leraar van een tweede moderne klas op Xaverius Borgerhout. Tussen 1947 en 51 studeert hij theologie in Leuven. Aartsbisschop Perier is de wijbisschop op zijn priesterwijding 24 augustus 1950, en Juul Heyman de instructor op zijn derde jaar in Drongen 1951-52. Nu is hij een keurig afgewerkt product van de jezuïetenvorming, die voor hem zo moeizaam uit de startblokken is gekomen. De eerste taak wacht hem in het college waarin hij zijn sporen al heeft verdiend : tucht prefect en KSA-proost in Borgerhout. Tucht prefecten hebben steeds hun stempel gedrukt op het eigen opvoedingspatroon van elk college : een uitvloeisel van hun centrale positie in het korps en de relatieve onafhankelijkheid van de functie. De prefectuur van pater Leroy, hoewel slechts twee jaar durend, vertoont een eigen koloriet dat zijn weerga niet heeft. Zo raadselachtig de pref, streng maar rechtvaardig, overkomt, zo mondgemeen, origineel en vaak zo raak sommige van zijn beoordelingen van leerlingen. Men mag ze rekenen tot de gevleugelde woorden in de geschiedenis van de befaamde en beruchte jezuïetenpedagogie. Na jaren hebben ze hun smeugheid nog bewaard. Gedeeltelijk spruit dat voort uit de speciale articulatie van de spreker. Alle dubbele consonanten komen er apart uit. Plaaggeesten noemen hem dan ook, gelet op zijn flitsende geest, « de knappe van Vlaanderen ». *De Knappe van Vlaanderen*, moet u weten, was de titel van de toen veelgelezen Berchmansbiografie door Karel Schoeters.

Van 1954 tot 58 staat hij vóór een vierde Latijnse op Sint-Barbara te Gent. Maar de man heeft méér pijlen in zijn koker. Alleen staat daarvoor in de weg, dat hij de vereiste officieel erkende bevoegdheid mist. Tussendoor bereidt hij de kandidatuur klassieke filologie voor. Hij slaagt ervoor ten overstaan van de centrale examencommissie. En nu vooruit, 'paulo maiora canamus'. Daartoe wordt hem de kans geboden op O.L.Vrouw Antwerpen. Hij krijgt er een 'grammatica superior', de vierde (toen nog derde) Latijnse klas, in handen, en vanaf 1970 de eerste (hoogste) moderne, later zesde moderne genoemd, nog later zesde Latijn-Wetenschappen. Uit die periode hebben we het getuigenis van een oud-leerling : « Pater Leroy doceerde Latijn, geschiedenis, godsdienstleer, esthetica en antieke cultuur. Een eminente leer-

meester, een 'magister'. Opvallend was zijn veelzijdige eruditie. Hij legde verbanden tussen de verschillende disciplines, zonder zich te laten binden door de minimalistische eindtermen van het onderwijsprogramma. Zo benutte hij het 'open uur' op vrijdagochtend om ons te initiëren in de oude Griekse filosofen. Denkmethode achtte hij hoger dan kennisoverdracht. Hij leerde ons de wetenschappelijke attitude aan : het schijnbaar vanzelfsprekende, vermeend bekende relativeren en opnieuw ter discussie stellen. Dit alles vanuit een grondhouding van afstandelijke verwondering en onvooringenomen herontdekking van de behandelde materie. Hij moedigde zijn leerlingen tot zelfstudie aan. Een opleiding is nooit afgerond, vond hij, en hij schoolde zichzelf voortdurend bij tot op een hoge leeftijd. Pater Leroy was een ingetogen en minzaam man. Dit laatste liet hij niet altijd blijken, want kenmerkend voor zijn omgang met ons was zijn nuchtere no-nonsense aanpak. In werkelijkheid trok hij zich, ook later, het lot van zijn (oud)leerlingen sterk aan. Ik ben er trots op dat ik mij zijn discipel mag noemen ».

Lijkt hem dat nog te weinig om zijn dagen te vullen ? In 1960 neemt hij twee uiteenlopende neventaken erbij op : moderator in de vereniging van apothekers, en aalmoezenier van de Antwerpse zeescouts. Het eerste, uitgeoefend tot 1967, brengt hem in contact met allerlei ethische kwesties. Het tweede, tot 1970, voert hem elke zondag naar een troep van ondernemende, idealistische jongelui. Hoe vaak hij met hen 'het Scheld' is opgevaren, hebben we niet kunnen achterhalen. Wat wij wél weten is dat deze typische intellectueel een enorm sympathiek onthaal vindt bij de stoere zeerobben in de dop. Een bewijs ? Zij doen hem zijn eerste autootje cadeau, zodat hij zich ook over land vlugger kan verplaatsen. Nog zo'n 'bagatelletje' aan de kantlijn : eind jaren zeventig moet Jos Burvenich wegens een verzwakkende gezondheid zijn vermaarde filmfora in zaal Elckerlijc opgeven. De katholieke filmliga is niet weinig opgelucht als ze pater Leroy bereid vindt om, gewapend met de adviezen van zijn vriend André Vandebunder, de allesbehalve lichte opvolging te verzekeren.

Breekt de dag aan dat hij, na vierendertig jaar onderwijs, met pensioen moet gaan, in de zomer

van 1983. André blijft zijn huidige stek behouden. Vanuit de Frankrijklei onderneemt hij een gevarieerd priesterapostolaat. Toch is het zijn wens zich ergens vast aan te binden en het mag gerust iets méér zijn dan zijn dagelijkse vroegmis bij de zusters van O.L.V. op de Amerikalei zolang hij leraar was. Hij maakt kennis met de Sint-Rochusparochie in Deurne, en het is wederzijds liefde op het eerste gezicht. Van 1983 tot aan zijn dood biedt hij er kostbare hulp in de liturgische diensten en ver daarbuiten. Eerst onder pastoor Luc Van de Wouwer, daarna onder pastoor Fons Houtmeyers, en hijzelf zorgt eind 1987 voor de lopende zaken tijdens de overbrugging. Uit de herinneringen van de laatste parochieherder sprokkelen wij enkele markante gegevens. Ze spreken voor zichzelf.

Alle dagen is André trouw op zijn post. Rond de klok van zeven opent hij de kerkdeur en maakt hij alles klaar voor de ochtendmis, zijn mis. Niet te vergeten : het aanzetten van de klokken, kwart vóór achten, stipt op de seconde. Je kunt er je horloge op afstellen. Na de eucharistie een kop koffie met een boterham in de pastorie, terwijl in een gemoedelijke sfeer de gang van zaken op de parochie en over de wijde wereld wordt besproken. Daarna vooruit aan de slag in de administratie. Ziekenbezoek is voor de pater een geliefkoosde bezigheid. Daarenboven is hij verantwoordelijk voor *Kerk en Wereld*. Maandelijks geeft hij een onderrichting aan een groepje ijverars en gaat hij met hen in gesprek. Met de hoogdagen staat hij ervoor in dat de brochures van kardinaal Danneels een ruime afzet vinden, door er zelf de inhoud van aantrekkelijk voor te stellen. Een marskramer kan zijn waar niet vlotter slijten. De opleiding van de vormselcatecheten is eveneens zijn domein, voorts de leiding van een groep belangstellenden rond bijbelstudie, het bijhouden van de lijsten van doopsels en sterfgevallen. Alles tip-top in orde, je kunt er staat op maken. Och, er valt nog zoveel te vermelden waar hij op Sint-Rochus de hand in heeft, of wat hij op de achtergrond mee animeert, van pastoorskransjes tot Vlaamse kermissen. Verbaast het u dat de mensen hem op de handen dragen ?

In het vooruitzicht dat de La Strada-community aan de Frankrijklei opgeheven wordt, is pater

André Leroy in 1997 verhuisd naar Xaverius Borgerhout. Vrijdag 23 december laatst tegen de middag treft een huisgenoot hem aldaar aan, liggend op de vloer en niet in staat overeind te krabbelen. Een ernstige beenbreuk. Operatie op tweede Kerstmis. 4 januari naar Heverlee voor verdere revalidatie. Zijn geest is verward, hij praat zonder ophouden maar onverstaaanbaar. Na enkele dagen stelt men aan het gewonde been een gevaarlijke besmetting vast. In allerijl naar Gasthuisberg voor een amputatie. Twee weken later, erg verzwakt, terug naar Heverlee. Verpleegsters en medebroeders wijken niet meer van zijn ziekbed. Op 31 januari 2006, kort na de middag, vreedzaam ontslapen.

Een uitermate complexe persoonlijkheid, met soms elkaar tegensprekende kentrekken. Voor de meesten een puzzel, moeilijk te doorgronden. Niet alleen wegens zijn gefluit, bromgezing en binnensmonds redekavelen in de gangen. Hij schermt zich af, laat niet in zijn kaarten kijken. Aangeboren verlegenheid? onhandigheid? onzekerheid (die ook zijn apodictische spreektrant als correctie daarop kan verklaren)? Daartegenover: een verzorgd voorkomen, sobere levensstijl, onmiskenbare zelfverloochening, grote apostolische gedrevenheid. Op zijn manier behulpzaam in het huishouden: 's morgens let hij erop dat niets aan de ontbijttafel ontbreekt. In een milieu waar hij zich ten volle aanvaard en veilig voelt (het kan een klas zijn, een vriendenkring, liefst niet te groot, een bevriend gezin, de Sint-Rochusparochie, « de beste van heel Antwerpen »): mededeelzaam, vol attenties, geestig, hoopschenkend. Een strijdvaardige bondgenoot van alle sociaal onderliggenden. Niet te onderschatten: een bidder, een authentieke gezelschap van Jezus, Maria-vereerder zonder franjes, niet vies van eenvoudige volksdevoties.

Pater Leroy, in alle opzichten een wonderlijk man, een raadsel voor velen van ons, maar dan een 'blij mysterie'. Dank je, André, dat je was wie je was. In het stralend, verhelderend mysterie dat God zelf is, vinden wij elkaar terug. Afgesproken?

**PATER ARMAND DE PELSEMAEKER
(1921-2006)**

Armand De Pelsemaeker, de Pels zoals wij hem noemden, is geboren te Geraardsbergen op 30 maart 1921. Heel jong wees van allebei zijn ouders. De moederlijke tederheid heeft hij erg gemist. De vrouw stierf, al zes jaar weduwe, toen haar enig kind amper zeven was. De knaap wordt opgenomen in het pleeggezin van een oom en als intern ingeschreven in het Sint-Catharina-college. Op de humaniora domineert zijn rijzige gestalte de hele speelplaats. In die vooroorlogse jaren kan de jeugd nog onbeschoornd de stoutste dromen koesteren. 'De Mang' leeft zich uit in de jeugdbeweging, meer bepaald het Dietsch Jeugd Verbond. Tijdens de laatste collegejaren ontmoet hij priester Gerard Ogiers. Die wordt zijn mentor en een vriend voor het leven. Onder zijn leiding krijgt zijn idealisme meer stevigheid en godsdienstige diepgang. Na een roepingsretraite door Lode Arts besluit hij jezuïet te worden.

7 september 1940. Hij voegt zich bij een groep gelijkgestemden in het noviciaat te Drongen. Een strijdvaardige wapenbroederschap, ja, zo was destijds de mentaliteit, terwijl de Duitse bezetting

van de Oude Abdij hen dagelijks herinnert aan een Europa in vuur en vlam. Armand denkt aan Japan, het kan niet ver genoeg. Alleen India lijkt bereikbaar. Hij volgt het Indische junioraat in Wépion aan de Maas, dat afhangt van de Facultés Notre-Dame de la Paix in Namen. Bovenop de klassieke talen voert pater Johanns, sanskrietkenner, auteur van *To Christ through the Vedanta*, en een wijze goeroe, zijn jonge, gretige gehoor binnen in de hindoe filosofie van de Upanishads. Voor het eerst springt de Pels' acteertalent naar voren : Sophocles' *Oidipous Koning* in het Grieks, Shakespeares *Julius Cesar* in het Engels. Het huis baat een uitgestrekt landbouwbedrijf van 45 ha uit, de reddende 'melkkoe' in de barre oorlogstijd. Om de akkers 's nachts te beschermen tegen plundersaars stelt rector gentleman farmer Clément Plaquet onze manhaftige Pels aan tot hoofdbewaker, uitgerust met een Duitse Bauerwacherschein. Deze nestelt zich in een zelfgebouwde boomhut, van waar hij de omtrek onder toezicht en onder ...schot houdt.

Gedurende de filosofiejaren in het ontruimde college van Godinne maken ze de vlucht voor van Rundstedts Ardennenoffensief mee en een Amerikaans kamp voor Duitse krijgsgevangenen. In vrediger periodes houden de Vlamingen zangstonden met een internationaal repertoire of staan ze op de planken. Schillers *Wilhelm Tell* en Ibsens *Brand*, met natuurlijk onze Pels in een glansrol. Hij creëert het drama *Lucifer*, niet van Vondel maar dat van Marcel Brauns, rechtlijnig en rebels zoals hij. Zelfs verstout hij zich een idealistisch stuk te schrijven over Jan Berchmans : *De twee Standaarden van Sint-Jan Berchmans*, een jeugdsonde, die hij later een beetje verlegen heeft verdonkeremaand. Dankzij de jonge prof Libert Vander Kerken gaan zijn ogen open voor de fenomenologie van Scheler en de metafysische onderbouw van de cursus esthetica, de rest spreekt hem niet zo aan. Tijdens de gebruikelijke stage ontvouwt de Pels in Antwerpen en Gent zijn pedagogische bekwaamheid als strenge tuchtmeester en inspirerende leraar Engels en Duits in de hoogste klassen.

In de jezuïetenopleiding geeft de theologie vaak de doorslag. Leuven is een bruisende studentenstad en in die stad bulkt onze faculteit in de Minderbroedersstraat van vitaliteit. Armand leidt

de academie, nodigt sprekers uit en laat zich opmerken als een meeslepend predikant, met een zelf handig uitgelokt succes bij jonkvrouwelijke studenten. Het moet gezegd, een zweempje ijdelheid en naïviteit is daar niet vreemd aan. Zijn onmiskenbaar talent en zijn gedrevenheid voor het toneel hebben natuurlijk alles te maken met zijn persoonlijkheid. Zin voor het bovenmaatse gaat gepaard met het flamboyante optreden voor de tribune, de panache, de neiging om, terwijl hij zichzelf poogt te overtreffen (*Plus est en vous*), tevens zijn omgeving te verbluffen. Bij een ander zou men het pose noemen. Bij hem is dat het argeloos, doodeerlijk uitleven van een natuurlijke geaardheid. Vandaar dat wie hem van nabij kent, het hem van harte gunt te zijn wie hij nu eenmaal is. In *Schipper naast God* van Jan de Hartog en *Jehanne van Arc* van Bernard Shaw combineert hij de regie en een markante rol « die een ander moeilijk kan overnemen.»

Op 24 augustus 1953 wijdt hulpbisschop Paul Schoenmaeckers hem tot priester. Zonder naaste familie draagt Armand geen 'eremis' op. Wel vericht hij zielzorg in de buurt van Hamburg en het jaar daarop in Rugeley in Engeland. Blijkbaar bouwen zijn oversten grote verwachtingen op hem. Ze sturen hem naar Rome voor een biennium in de dogmatische theologie. Het Romeinse traditioneel onderwijs over platgetreden paden ligt hem niet. Na een jaar houdt hij het voor bekeken en staat hij ter beschikking voor een opdracht in ons land. Laat maar komen !

Twee jaar, 1955-57, tuchtprefect in Aalst, daarna een jaar in Borgerhout. Tussen beide ligt het derde proefjaar. Het geldt als een voorrecht daarvoor naar het Franse St.-Martin d'Ablois te mogen, waar de befaamde Antoine Delchard instructor is. En zo geschiedt. Die stuurt hem op ministerie naar Zuid-Frankrijk, de prachtige streek tussen Albi en Perpignan. Van 1959 tot '63 bestuurt pater De Pelsemaeker als rector het Sint-Jan Berchmanscollege in Brussel, in die jaren een rechtaf boeiende gemeenschap, volgestouwd met talent, toneel, schilderkunst, journalistiek, muziek, liturgie, noem maar op. Hij komt op voor het Nederlandstalige karakter van de instelling te midden van een doelbewust verfranste hoofdstad. Huisarchitect Geert Bekaert laat hij de col-

legekerk van haar maffe operagarnituur ontdoen en oprissen. Namens de Sociëteit volgt hij het weekblad *De Linie* op de voet. De laatste maanden doet zich een intrigerend fenomeen voor. Wie de rectorkamer voorbijloopt hoort achter de deur vreemd uitgestoten klanken, die op slag ophouden zodra er iemand aanklopt. Wat is hier aan de hand? Af en toe schuift de manager de administratieve rompslomp aan kant en maakt hij zich middels een geluidsband een onverstaanbaar idioom eigen. Een oude nooit uitgedoofde droom is weer opgedoken: de missie in het Verre Oosten. Pater Marc Lichtenberger, oud-chinamissionaris, professor aan de medische faculteit van Saigon, heeft hem een kostbare tip aan de hand gedaan. Blijven India en Japan ontoegankelijk, Vietnam ligt open. Het is een waagstuk, dat wel. Het land is volop in gisting, het wordt bedreigd door het oprukkende communisme. Juist dat risikante oefent op de Pels een onweerstaanbare fascinatie uit. Al is hij dan de veertig voorbij, hij hapt toe. Zijn vertrek naar Vietnam eind 1963 brengt een beslissende wending in zijn loopbaan.

Hij wordt er met open armen ontvangen. Iemand van zijn kaliber kunnen ze daar best gebruiken. Eerst een korte inlooptijd te Saigon, het huidige Ho-Tsji-Minhstad. Aan de studenten van verschillende faculteiten doceert hij Frans, Engels en Duits. Vervolgens moet hij een medische school beginnen. Als het leger het aangekochte terrein opeist voor een helihaven, mag hij wel een kruis maken over het plan. Het hele land door geeft hij retraites in het Frans en het Engels. Thuis neemt hij de zondagshomilieën in het Vietnamees voor zijn rekening om zijn taalvaardigheid te oefenen. In 1966 verlegt hij zijn apostolaat en sociaal werk naar Hue, de noordelijker gelegen oude keizerstad. De citadel is een door wallen omgeven complex van paleizen, pagoden en statige huizen in traditionele stijl. Hij wordt overste van de gemeenschap en directeur van het Centre Universitaire. Hij zal een middelbare school op de sporen zetten. Zijn eerste werk bestaat erin, een bezoek te brengen aan de aartsbisschop, de burgerlijke, academische en militaire overheden, de Vietnamese zowel als de Amerikaanse. Die zijn er intussen ook, jawel. Heel die tijd heeft het land de ergste beroering ondergaan. Nog verdeeld in

een Noord- en een Zuid-Vietnam wanneer hij het betreedt, staat alles in rep en roer na de moord op president Diem. Gesteund door de USSR en China rukt de Vietcong op vanuit het Noorden, zodat de VS op verzoek van de Zuid-Vietnamese regering in 1964 troepen sturen.

De guerilla barst los in alle hevigheid en bereikt Hue begin 1968. Op 31 januari dringen de Vietcongs binnen in het Centrum. Armand zelf, zijn Spaanse medebroeder, de kokkin met haar vier kinderen verschansen zich als een soort gijzelaars in het tuinhuisje. Het Amerikaanse garnizoen, op vierhonderd meter daarvandaan, wordt door de vijandelijke mortieren bestookt. 3 februari voeren de gijzelnemers de huisbewoners geboeid weg voor nader verhoor. Als blijkt dat ze geen Amerikanen zijn, mogen ze op afspraak van een paar Vietcong studenten terug, evenwel onder huisarrest. 4 februari breekt een colonne van dertig USA-pantsers door om hun kameraden van het garnizoen te ontzetten. De hel barst los. Elk ogenblik verwachten de Pels en C° het genadeschot. Langer dralen kan niet meer. Nu of nooit. Met hun zevenen springen ze naar buiten. Achter hen de Vietkong, vóór hen de Amerikanen die hen voor vijanden aanzien en op kogels onthalen. « A friend ! a friend ! don't shoot ! » Zijn toeg is doorzeefd van kogelgaten, maar als bij mirakel houdt hij er slechts één schotwonde in de voet aan over. In het VS-garnizoen ontvangt hij de eerste verzorging. Ze krijgen wat kleren en worden per boot geëvacueerd naar Danang, vandaar overgevlogen naar Saigon. Van avontuur heeft hij voorwaar zijn part gekregen, van heldendom zijn part gegeven.

Nadien wordt de heropbouw van onze stukgeschoten, geplunderde en door daklozen bezette gebouwen aangevat. Pater pastoor bedenkt een oplossing die veel weg heeft van een salomonsoordeel. Elk gezin dat ons domein ontruimt krijgt twintig golfplaten en twintig zakken cement cadeau om zijn huisje weer op te bouwen. Het lukt, en zo redden ze zelfs nog het schooljaar. Tot Armands gezondheid alarm slaat. Een oogkwaal gecompliceerd met een aandoening van de schildklier. De dokter ontzegt hem elk verder verblijf in een tropisch klimaat. Twee jaar later, in november 1969, keert hij naar België terug, nadat hij

de vlucht van tal van vrienden heeft helpen organiseren. Hij is niet alleen. Een oud-studente, Cathérine, van wie de familie hem geadopteerd heeft, vergezelt Phan-Quang-Manh, zo heet hij met zijn inlandse naam, samen met haar zieke zootje van negen dat in Europa dringend verzorging nodig heeft. Door de verdere politieke ontwikkelingen raden haar ouders aan dat ze in België blijft. Hij helpt haar aan een job zodat ze in haar onderhoud voorziet. Waar hij ook terecht komt, daar worden de vele uitgeweken, her en der verspreide Vietnamezen zijn grote zorgenkinderen. Hij is hun peetvader, een wijze pater familias, hun toeverlaat bij wie ze voor alles terecht kunnen.

Borgerhout is hem bekend van vroeger. Hij wordt er aangesteld tot pastoor van de zelfstandige Xaveriusparochie, een paar jaar eerder losgeweekt van het college. Hij vaart een persoonlijke koers : hartelijk voor de armen, mild voor de zwakken, veeleisend voor zijn medewerkers. In zijn preken gaat hij te keer tegen alles wat in zijn ogen vaandelvlucht lijkt uit het voorvaderlijke geloof. Elf jaar staat hij op die post. Ondertussen is hij tegelijk huisminister en zes jaar, 1973-79, overste van de gemeenschap. In 1981 wordt de Gesù in Brussel zijn thuisbasis voor zielzorg bij de Vietnamezen, hoofdzakelijk neergestreken in het Luikse. Vanuit een hoofdkwartier in Brussel wordt alles gecoördineerd : informatie verzamelen over de aankomende vluchtelingen, offertes nagaan voor behuizing, tewerkstelling, meubilair, financiering en controle van geloofwaardigheid. Een contactblad, culturele en sportieve manifestaties, jeugdvorming en liturgie. In 1983 bereikt hem een oproep uit de VS, waar hij net een pastoraal bezoek heeft gebracht. De kolonie Vietnamezen verkeert in nijpende priesternood en of hij niet kan bijspringen, hoofdzakelijk voor retraitswerk onder de jongeren ? Ze zijn bereid en best in staat om in zijn onderhoud te voorzien. Beide betrokken provinciaals zetten het licht op groen. Armand pakt zijn spullen en is zo vertrokken, het zoveelste avontuur tegemoet. Over Portland (Oregon) belandt hij in New-Orleans (Louisiana). Gedurende vijf jaar zwermt hij uit naar zijn 'parochianen'. Hun rusteloze weldoener weet ze wel te vinden.

Allerlei fysieke ongemakken bemoeilijken gaandeweg zijn rondtrekkende ijver, voorboden van de ziekte die hem uiteindelijk klein zal krijgen. Niets aan zijn hele body is nog gezond, maar hij spartelt de ene na de andere kwaal door. Wat meer is, hij slaagt erin nog eenmaal zijn geliefde Vietnam weer te zien. Stel je voor, na dertig jaar. Het wordt een zegetocht onder de overlevende medebroeders, oud-studenten en -parochianen. Velen hebben gevangenschap en onnoemelijke ontberingen achter de rug. In 1988 wordt hij lid van 'La Strada', de s.j. gemeenschap in het O.L.V. college Antwerpen en vanaf 1994 van Xaverius Borgerhout. Al zijn tijd en energie besteedt hij aan zijn beschermelingen en hij vindt het geschikter om apart te wonen. Zijn oversten stemmen daar mee in. Van week tot week verergert zijn ziekte. De dag breekt aan dat een mateloos dankbare Cathérine de zware last van een aangepaste verpleging niet meer aankan. Heverlee, dat hem liefderijk opneemt, laat zijn vrienden hem ongehinderd opzoeken. Twee amputaties kunnen de slopende kwaal niet afstoppen. Vrijgevochten als hij is, kost het hem hartebloed dat 'anderen hem omgorden en brengen waarheen hij niet wil.' Gave en opgave lossen zich op in overgave. Hij verbijst de beproeving en het verval zolang hij bij kennis is. Op 18 februari 2006 is het zover. The play is over. Armand De Pelsemaeker, Phan-Quang-Manh, laat niet weinigen verweesd achter, ons allen beroofd van een integere vriend die men zich graag herinnert. *Nu bestu in den troon verheven, claeerre dan der zonnen scijn.*

BROEDER JOS CELEN (1937-2006)

Veel plaats nam hij niet in, maar overal was hij in huis aanwezig. Broeder Jos Celen drieënveertig jaar ononderbroken in Heverlee. Over de wijze waarop hij zijn stempel op het huis heeft gedrukt willen wij het straks nog hebben. Herselt is een landelijke dorp in de Antwerpse Zuiderkempen. Hij werd er geboren op 19 maart 1937, als voorlaatste van zes in het gezin van molenaar Nabor Celen. Noteer de datum : op dezelfde dag vierde hij elk jaar én zijn verjaardag én

zijn naamfeest. Sint-Jozef, de timmerman, heeft nog meer met dat geval te maken. Kiest zijn beschermeling niet timmeren als zijn beroep ! Van zijn heilige patroon erft hij het beste uit zijn karakter : hij was 'nederig en stil.' Méér nog : als jezuïet bracht ook hij zijn leven door in de buurt van Jezus.

In 1953, hij is dan zestien, vindt hij de weg naar de Apostolische School in Turnhout. Daar worden jongens opgenomen die denken aan een leven als missionaris. Ze volgen de humanioralessen aan het Sint-Jozefcollege vlakbij. Sinds enkele jaren staat de instelling eveneens open voor jonge mannen die erover denken om als broeder de Heer te dienen. Overdag pendelen de 'aspiranten' naar de vakschool in de stad om er een of ander beroep aan te leren. Jos schrijft zich in voor de afdeling houtbewerking. Intussen is zijn levenskeuze gevallen op de Sociëteit van Jezus. Werd hij daartoe geïnspireerd door het voorbeeld van zijn neef Karel Verbiest, bij ons ingetreden in 1941 en tot priester gewijd in 1954 ? Na zes maanden postulaat in Drogenen begint Jos er het noviciaat op 24 maart 1958 onder leiding van pater Antoon Dockx. Twee jaar later, op het feest van Maria-Boodschap, legt hij de eerste geloften af. Hij blijft

voorlopig in Drogenen, meer bepaald werkzaam in de 'schrijnwerkerij', het timmeratelier achteraan in de tuin.

Na de legerdienst als cibist-brancardier in Aalst en in het militaire hospitaal van Antwerpen, 1962-63, wacht hem zijn benoeming in Heverlee. Officieel heet het, in het Latijn met afkortingen, 'Fab. lign., aman.', vertaald 'timmerman en laboratoriumhulp'. Het derde proefjaar dat de jezuïetenopleiding afsluit, kan hij ter plaatse verrichten. Pater Lode Moereels begeleidt hem tijdens de voorgeschreven 'grote retraite' van vier weken. Op O.L.V. Lichtmis 2 februari 1977 spreekt hij de laatste geloften uit als 'coadjutor temporalis', dat is : als broeder.

Vanaf het begin van de Orde hebben onze broeders onschatbare diensten bewezen. Ze nemen allerlei materiële taken op zich, zodat de priesters meer armslag krijgen om zich te wijden aan geestelijk dienstwerk. Onder hen treffen we in de loop van de jaren en wereldwijd verspreid, architectenbouwers aan, monteurs-technici, timmerlui, tui-niers, landbouwers-veefokkers, bakkers, koks, kleermakers, verplegers, portiers, personeelschefs, zelfs kunstenaars en musici, en ga zo maar door. Om nog niet te gewagen van een leger verborgen en onverdroten uitvoerders van de dagelijkse huishoudelijke bezigheden. Ze vormen een keurkorps van vol- en evenwaardige medewerkers met de priesters.

Dezelfde functie wordt verschillend ingevuld naargelang de plaatselijke toestand. Ons reusachtig studiehuis in Heverlee, toentertijd met een bevolking van om en bij honderdveertig medebroeders, is na de verhuizing uit Leuven in 1959 wat de infrastructuur betreft nog volop in ontwikkeling. Aan bezigheid beslist geen tekort. En je begrijpt dat iemand met een diploma van timmerman op zak zich in die omstandigheden niet kan beperken tot het hanteren van hamer en zaag. Geen nood. Jos is even handig in het aanleggen van elektrische leidingen en het bedienen van een reeks machines, gereedschap, toestellen en motoren voor gevarieerd gebruik. Vanaf 1973 wordt hij ingeschakeld in de 'technische hulpdienst', een vlag die vele ladingen dekt. Dat is niet alles. Aangezien Jos van wanten weet, doet pater Albert Raignier al spoedig een beroep op

hem, van 1964 tot 1986, om hem te helpen in zijn biologisch laboratorium. Vandaar zijn boven vermelde tweede functie 'amanuensis'. In huis bevindt zich eveneens een etnologisch museum, rijk voorzien van fetisjen en maskers uit Afrika. Beheerder Frank De Graeve kan een helper die behoedzaam en nauwgezet omspringt met museumstukken, best gebruiken. Weer is het broeder Celen die hij in 1969 daarvoor aanspreekt. Dat blijft zo duren tot 1998, wanneer de verhuizing van het bestand naar het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren wordt gepland.

Jos is degene die het huis het beste kent. 'Beroepshalve' komt hij tot in de verste hoeken, waar zelfs een rector of een minister slechts zelden doordringen. Noem je hem een veelzijdige technicus, dan zeg je veel maar niet alles. De duivelstoejager is hij met de gouden vingers, nooit ten einde raad, altijd bereid om een of andere klus te klaren. Zodra er iets materieel fout loopt, één adres : Jos Celen. Doordat hij het hele raderwerk door en door kent, de sterke en de zwakke schakels, kan hij preventief ingrijpen en aldus panes van welke aard ook voorkomen. Al die tijd heeft hij achtereenvolgens meer dan één medehelper gekend. Met zijn adjudant Albert Van Dingenen, een ladder op de schouders, vormt hij de laatste jaren een onafscheidelijk tweespan waarop je botst op de meest onverwachte plaatsen, onderweg naar het volgende karwei.

Niet alleen kan Jos alles aan, vakkundig en competent, hij doet het met een hartveroverende vriendelijkheid en een oergezond oordeel. Menig een verrast hij met zijn heldere kijk op mensen en situaties. Karig met woorden, maar uit hetgeen hij zegt en de manier waarop, monkelend en met een ondeugende twinkeling in de ogen, kan je opmaken : hier sta ik voor een ronduit gelukkig man. Uit zichzelf veeleer schuchter en teruggetrokken, palmt hij alle harten in. Hij betreft een kamer te midden van de studenten van Lerkeveld. Dagelijks ervaren die wat een kostbare toeverlaat ze aan hem hebben.

In een levensschets van Jos Celen mag zeker iets in géén geval ontbreken : zijn rol bij Toneel Heverlee. Dit gezelschap had zijn vaste stek gevonden in de zaal Heliand, gelegen in het verlengde van de refter, aan de straatkant, bijgevolg

vlot toegankelijk voor een extern publiek. Hun woordvoerder hield een afscheidstoespraak op het eind van de uitvaartplechtigheid. Daaruit putten wij enkele gegevens die zijn aandeel in het bestaan van hun vereniging ten overvloede toelichten.

« Toen Toneel Heverlee in het begin van de jaren zeventig hier zijn thuis vond bij de jezuïeten, leerden we al vlug twee jonge bewoners kennen : pater Visser en broeder Jos. Pater Visser toonde meteen veel interesse, Jos hield zich wat meer afzijdig. Belangstelling had hij wel, maar de samenwerking kwam traag tot stand. De toegang tot het toneel voor deze wat mensenschuwe jongeman was het decor. Dat interesseerde hem echt en via het contact met de mannen van de decorploeg vond Jos gaandeweg zijn draai. Aanvankelijk alleen met de mannen. Wanneer er vrouwen in de buurt waren ging hij op de loop. Langzaam groeide het wederzijds vertrouwen en respect. Ook de vriendschap, in die mate zelfs dat Jos een ander, veel opener mens werd. De band was hecht, wederzijds. Wij betekenden veel voor hem en hij ontzettend veel voor ons. Dag en nacht stond hij klaar, nooit ofte nimmer werd het hem te veel. Hadden we een trapladder of een zaag nodig, Jos ging ze halen. Moesten na de pauze de koppen en bordjes afgewassen worden, Jos deed het. De radiatoren opendraaien voor een winterse repetitie ? Jos. Wensten de juryleden van 'Fiere Margriet' iets te drinken ? Jos zorgde ervoor. Kleine, onopvallende karweitjes ? Jos en nogmaals Jos, en steeds discreet, voornaam, nooit op de voorgrond. Zonder morren of verwijten. Bijvoorbeeld als we weer eens de sleutel hadden vergeten af te halen aan de poort en op dat onchristelijke uur het 'Koeliske' niet konden afsluiten, dan volstond een belletje naar Jos. « Ik kom al, ik kon toch niet slapen », was zijn laconieke uitleg.

Hij had een uniek gevoel voor humor. Een droge, ontwapenende humor. Toen iemand hem eens vroeg of hij de kosten die hij maakte in het 'Koeliske' niet moest verantwoorden, grapte hij : « Dan zeg ik de rector dat ik een paar flanellekes vandoen had ». Eens werkten we een hele dag door aan het decor. 's Middags konden we warm gaan eten in het zijrefertje van de paters. « Ik

mag toch ook eens een paar gasten uitnodigen om bij te schuiven ». Tot op de laatste dag leefde deze humor in hem. Maandag laatst brachten enkelen van ons hem een bezoekje. Ze vertelden dat ze de *Grimas*, ons blad, gingen vouwen. Met zijn door reuma kromgegroeide handen maakte hij een moeizaam gebaar, alsof hij wou zeggen : « Dat zou me niet meer lukken ». Woordeloos, maar veelzeggend.

We zullen ons Jos herinneren omwille van zijn kleine gewoontes. Ze typeren hem niet alleen, maar maken hem diep menselijk. En 'iemand van ons'. Zolang hij kon ging hij jaarlijks mee op TH-weekend. En tijdens de zaterdagwandeling kon je hem herkennen aan zijn groene muts. Geregeld kwam hij een 'portoke' drinken in het 'Koeliske', gewoon om gezellig wat bij te praten. Jos was onze steun en toeverlaat bij de jezuïeten, ons ankerpunt. Als hij vond dat TH onheus werd behandeld, ging hij in de verdediging. Onze voorspreker was hij, onze vertrouwensman, onze vriend. Zolang hij kon, kwam hij kijken naar alle voorstellingen. Zelfs toen het niet meer kon. De laatste keer was in december, tijdens de zondagmatinee van *A Christmas Carol*. « Natuurlijk kom ik kijken » had hij beloofd. Maar na een half uur vechten tegen de pijn, ineengekrompen op de laatste rij, moest hij toegeven dat het niet meer ging en trok hij naar zijn kamer. Zijn laatste optreden. Niet alleen zal Toneel Heverlee hem missen, het zal zonder

hem simpelweg nooit meer hetzelfde zijn. Dank u, Jos, tot ziens ».

Zijn vrienden van het toneelgezelschap zijn lang niet de enigen die met toenemende bezorgdheid onze Jos hebben zien wegwijnen. Al geruime tijd kwelt en verlamt hem een onbarmhartig voortschrijdende reuma. Hij schrompelt zienderogen weg. Tot zelfs de tengerste verpleegster hem moeiteloos optilt, zo mager is hij geworden. Zijn ledematen, in het bijzonder zijn eenmaal 'gouden vingers', zijn nu scheefgetrokken en volslagen krachteloos, zielig om aan te zien. Onnoemelijk moet zijn pijn zijn. Hij verbijt ze. Geen klacht komt over zijn lippen. En altijd begaan met de anderen. De voorlaatste nacht vóór zijn dood heeft een medebroeder naast hem gewaakt. 's Ochtends bij het heengaan ontspint zich een kort gesprek : « Jos, hoe gaat het momenteel met je ? » Traag en slepend komt zijn antwoord : « Goed. En met jou ? » « Ook goed, Jos. » Waarop hij, bekommerd : « Ga dan nu maar slapen ». De verpleegsters zijn wég van hem. Zij hebben er al meer in hun laatste dagen en uren meegemaakt, maar zó ?

Jos Celen is naar zijn Heer teruggekeerd op 28 maart 2006. Talloze vrienden, zijn familie en medebroeders voelen een pijnlijke leemte in hun hart. Ook het grote huis van Heverlee, het decor waarbinnen zijn schone leven zich heeft afgespeeld, lijkt ineens zo leeg. *Sunt lacrimae rerum*, dichtte Vergilius, zelfs de dingen treuren.

Afzonderlijke nummers van
deze bijdrage kunnen, zolang de
voorraad strekt, bijbesteld worden
op het adres van de
verantwoordelijke uitgever,
of op het volgende e-mailadres:
jesuits.flanders@jesuits.net

tegen € 5,00 per exemplaar /
€ 7,00 via de post.
Rekeningnummer 435-2059281-51
van Lessiusvereniging Brussel
Mededeling: 'in memoriam SJ'

Verantwoordelijke uitgever:

Frans MISTIAEN
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL

Redactie van de bijdragen:

Paul VANDERGHOTE
Minderbroedersstraat 9 B
3000 LEUVEN

Foto IHS-monogram voorpagina:

Rik DE GENDT
Prinsstraat 17
2000 ANTWERPEN

Coördinatie:

Walter FABRI
Brugbendenstraat 1
3500 HASSELT

November 2006

